

דער יוד

(DER JUDE)

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינזערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאג: חברה אחיאסף.

אבנאמענטס פרייז יאהרליך:
אָסטרייך-אונגארן 12.— קראָנען.
האַלביאַהריג 6.—
פֿירטעליאַהריג 3.—
דייטשלאַנד 10.— מאַרק.
אַרץ ישׂראל 12.— פֿראַנק.
אַנדערע לענדער 15.—
אַמעריקאַ, ענגלאַנד 10.— שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדער קליינע שורה פעמיט
20 העללער, 25 פֿלעניג, 10 קאפּ.

דער פרייז פֿיר רוסלאַנד:
גאַנץ יאהרליך 5.— רובל.
האַלב יאהרליך 3.— רובל.
פֿיערטעל יאהרליך 1.50 רובל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:

ביים אבאנירען 2 רובל
דען 1טען אפריל 2
דען 1טען אויגוסט 1

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאפּ.

Krakau. 2 August 1900.

נומער 31

קראקווא אב תר"ס.

ה. תר"ס — וואכעניקאלענדער (לוח) — 1900			
די טעג פֿון חודש	וואָך	אב אויגוסט-שערפיען	
		זייער ט.	אלט. ט.
ג'	זונטאג	5	23
ד'	מאנטאג	6	24
ה'	דינסטאג	7	25
ו'	מיטוואך	8	26
ז'	דאנערס.	9	27
ח'	פֿרייטאג	10	28
ט'	שבת	11	29

טאג	יאהר
י' ה. ס"ו	האָט קעניג פֿיליפּ VI פֿערטריבען די יודען פֿון פֿראַנקרייך.
ה' ק"ח	האָט מען פֿערברענט פֿיעל יודען וועגען „שוואַרצען טויט“ געשטארבען דער יודישער הערצאג דין יוסף הנשיא.
ה' ת"ל	ארויסגעטריבען די יודען פֿון וויען און עסטרייך.
י"ב ה. ר"ע	פֿערברענט אויף קרה"ש 36 יודען אין בערלין.
י"ג ה. שצ"ג	געשטארבען אין קראקא הגי' ר' נתן טע שפירא (מגלה עמוקות)
י"ד ה. ת"ק	אין ניקולסבורג הגי' ר' מרדכי באָנעט.
ט"ו ב' תפ"ז	אויפֿגעהערט די „מתי-מדבר“ וועגען חטא פֿון די מרגלים.
ט"ז תתפ"ט	האָט מען געלאָזט מקבר זיין די געפֿאלענע פֿון ביתר.
ט"ז תתרמ"א	געשטארבען אין ראכטאטע השר ר' משה מאנטעפֿיאָרע.

אינהאלט:

- (א) תשעה-באב.
- (ב) איכה. נעדיכט.
- (ג) איין ווארט איבער די יודישע קולטור-פראגע.
- (ד) צום בילד (על נהרות בבל).
- (ה) א בריוף פון ארץ-ישראל.
- (ו) פאליטישע איבערויכט.
- (ז) דער 4-טער קאנגרעס.
- (ח) מען שרייבט אונז.
- (ט) די יודישע וועלט.
- (י) אלגעמיינע וועלטנייעס.
- (יא) דאס יתומ'ל. סקיצע.
- (יב) דער חורבן.
- (יג) קאליקעס. ערצהעלונג.
- (יד) ליטערארישע נייעס.
- (טו) בלעטליך פון א קרעמער'ס טאגביכעל. פֿעלעטאָן.
- אבנד האדרעו.

צו אבאנירען:

אין וויען:

E. Torczyner, Wien I, Rudolfsplatz 6.

אין קראקא:

Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 19.

אין ווארשא:

Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür II.

אין לאדז. ביי אונזערעס פערטרעטער:

S. Hochberg, Lodz, Cegielnianastr. 36.

דער יוד איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאסט אונטער דער נומער : 1920 a Nachtrag VII.

Ludowskie

ביא

I. B. СЕГАЛЬ

Вильно

Одесса

איז צו בעקאמען: מעדיקאמענטען, פארבען, מעדיצין-
נישע וויינען, פאטענט-מיטעל, פערבאנד-מיטעל,
הירוגישע ארטיקעל, און מינעראל וואסערען אלע וואסערען.

אויסער דעם אייגענע אפאטהעקע

וועלכע ליפערט גאלען פרעפעראטען היינז: טינקטורען,
פלאסטער, עקסטראקטען, און אלע מעדיצינישע מיטעל
אין ארגינאל פערפאקונג.

מיר איבערנעמען אויך

פאלקאמענע איינריכטונגען

פון מאטעריאל און אפאטהעקער ווא-
רענהאנדלונגען

אדרעסע נאמען און שטאדט.

נייעם !!

נייעם !!

ברוכבענדער עלעקטרא-נאל-
וואנישע היילען גרינדליך נאך
קורצען געברויך, ווי עס איז איבער-
צייגט געווארען, אז נאך 3 מאנאט-
ליכען טראגען, ווירד דער ברוך
פאללשטענדיג אויסגעהיילט. פרייז
פאן איינער זייטע 6 רובל,
צווייזייט 10 רובל. בויכבינדען
פיר פרויען, עלאסטישע זאקען פיר
געשוואלענע פיס, אינר פערשיע-
דענע אנדערע כירורגישע ארטיק-
לען — צו בעקומען נור ביים
אפטישען-כירורגישען געשעפט אונ-
טער דער פירמא: אלעקסאנדער,
סענאטארסקא 22 ווארשוי.

אדרעסע:

„АЛЕКСАНДРЪ“
Сенаторская ул. № 22,
Варшава.

דא עס האט זיך געציגט
דאס מען מאכט נאך דיעזע
ברוכבענדער ביטען מיר אויפמערק-
זאם צו זיין אויף די ארגינעלע
מיטן סטעמפעל פאן אונזער פירמא.

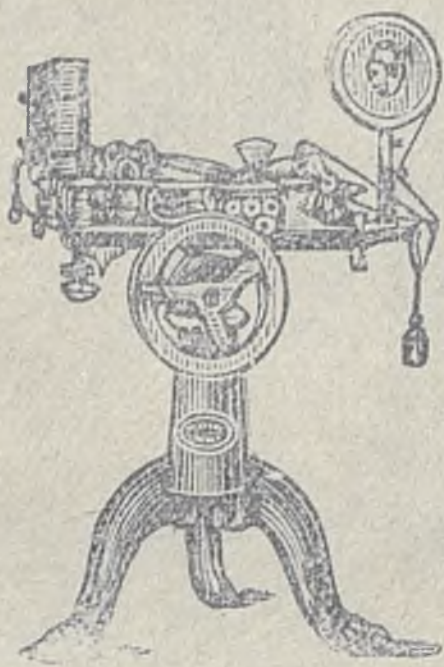
אפאטהעקע פון א.פ. קאוואלסקי

ווארשא גראניצשנא שטר' 10 Nr.

בעזיצט איין פארראטה פון פרוישע אין דעם 1900-טען יאהר געשעפטע נאטו-
ראלע מינעראל-וואסערען, אויך קינסטליכע, פערפערטיגט אויסשליסליך מיט
דעמילירטע וואסער, וועלכע איז ריין פון אנשטעקענדע באקטעריען.

ווייניגער קאנסאמאציע

ווייניגער קאנסאמאציע

פאבריק פון גילזען מאשינען

Ch. Ritzenberg.
Warszawa, Ozika 44
פיר גומהייט און דויערהאפטקייט
ווירד גארנטירט!

Патент. вЪ АНГЛИИ

Кремь КАЗИМИ
Метаморфоза

ПРОТИВЪ

ВЕСНУШЕКЪ

Единств. доказа-
тельство подлин-
ности—подпись: *Calimi*

Безъ этой подписи—подделка.
Продается во всехъ аптекахъ,
аптек. и парфюм. магазинахъ.
Главн. склады въ Торгов. Домѣ

И. Б. СЕГАЛЬ

въ Вильнѣ и Одессѣ.

דער בעסטער מיטטעל געגען זאמבער-
שפריינקליך: מאכט פריש און צארט די
היט פון געזיכט.

!! נייעם !!

אפאראט פיר ליי-

דענדע אויף מערדען

אונד פוקדעם, וועל-

כער היילט גרינדליך

אזנע אפעראציע.

פרייז מיט איבער-

זענדונג 2 רוב' 50

קאפ'.

D. Moszkowski, Warschau,
Muranow. 16.

לעזט

ביכער אין זשארגאן, לשון קודש
רוסיש, פאלניש און דייטש אין
צוקערמאנס לייחביבליאטעקע
גרויסע אויסוואהל—זעהר בילליג!
נאלעזוקי 7 (פריהער 15)

שענע פרעזענטען צו בר-מצוה

און דרשה געשאנק!

תפלין זעקלעך פון 50 ביו 75 קאפ'
טלית זעקלעך פון 1.25 ר' ביו 1.75 ר'
טישטיכלעך צו דעקען חלה אויף
שבת, יו"ט און פסח מיט 14 ריסונקעס
פון 1.25 ר' ביו 2 ר' א שמוק. אלעס
פון סאמעט פערשיידענע פארבען
זעהר פרעכטיגע ריסונקעס און שריפט.
סוחרים בעקימען ראכאט! פאר דעם
נאמען און פאמיליע אויפדרוקען 30
קאפ'. אדרעס:

L. Mowszowicz, Warszawa,
Dzika 38.

АПТЕКА АП. КО-
ВАЛЬСКАГО

въ Варшавѣ, Гра-
ничная ул. № 10.

עמפֿיעהלט די בערוהמטע מיטלען,
וועלכע זענען ערפינדען פון וויל.
רוססאן, און אויסגעארבעט אין פאב-
ריק, אינר געמריק:

בראסטיקאן צו פערשיידענע
קאפפ' און צאהנשמערצען מיג-
רענע א. ז. וו. א 40; 80; 1.50
און 2.50 ר'; מיט פארטא (פלאקאן
פיר 80 ק) א 2 און 3 ר'. גראנולקעס
צום הוסטען און אסטמה אד"ג.
א 60 ק'; 2 שאכטעל מיט פארטא
1.50 ר'. פאסטילען צו זגאנא און

מאגענקראנקהייטען א 40 ק', 2
שאכטעל מיט פארטא 1 ר'. פערנער:
סודארין געגען אבבריהען, שוויצען
פון קערפער און שלעכטען שווייס-

גערך פון די פוס, הענד, פאחוועס
אדג. א 30; 50 און 75 ק'; מיט
פארטא 1 ר' (שאכטעל פיר 75 ק').

קלאוויאל צו אראפנעמען מא-
זאלען, בראדאווקעס אדג. א 45;
מיט פארטא 1 ר' (פיר פלאש א 45 ק').

קרינא, וועלכער פערהיט פון
ליסנא, נעהמט ארויס שיפפען,
שטארקט די הארץ און מאכט זיי

וואקסען א 1.20 און 2 ר'; מיט
פארטא א 1.50 ר' און 2.25 ר'.
ביסמוטהיפודער, פערדערבט נישט
די הויט און איז נישט שעדליך צום

קערפער א 20; 30; 50 און 100 ק';
מיט פארטא 1 ר' (שאכט. פיר 50
און 30 ק') און 1.50 ר' (שאכט. פיר

1 ר' און פיר 30 ק') פערנער:
"מאלטמעל" קארמעלקעס צום הוס-
טען און צום שטארקען פון האניג.

מאלץ און קרייטעכצער. מינרענ-
עטיפטען פון אמת'ן מענטש און
דארום זעהר ניצליכע. פאסטילען
פון חניעווישע וואבארבער און פער-
שיידענע אנדערע.

ביי יעדער רפואה געפינט זיך א
בעשרייבונג ווי זי צו בענוצען. בע-
שטעלונגען ווערען געשיקט און
האנדגעלר אויף נאכנאמען.

סוחרים בעקומען א גרויסען ראכאט.

דער יוד

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

— פֿערלאַג: חברת „אחיאסף“ —

אבאנאמענטס פרייז יאָהרליך :
אָסטרייך-אונגארן — 12 קראַנען.
האַלביאַהריג — 6. —
פֿירטעליאַהריג — 3. —
דייטשלאַנד — 10 מאַרק.
אַרץ ישראל — 12 פֿראַנק.
אַנדערע לענדער — 15. —
אַמעריקאַ, ענגלאַנד — 10 שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדע קליינע שורה פעטיט
20 העלער, 25 פֿענניג, 10 קאפּ.

Erscheint Donnerstag.

דער פרייז פֿיר רוססלאַנד :
גאַנץ-יאָהרליך — 5 רובל.
האַלב-יאָהרליך — 3 רובל.
פֿירטעליאַהרליך 1,50 רובל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:

ביים אבאנומען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2
דען 1טען אויגוסט — 1

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאפּ.

Krakau, 2 August, 1900.

נומר 31

קראקווא, אב תר"ם.

תשעה באב.

הַיְשִׁיבֵנוּ ה' אֵלֶיךָ וְנִשְׁכַּח — אָמְרָה בְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל
לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׁלֵךְ הוּא,
הַיְשִׁיבֵנוּ; אָמַר לָהֶם: שְׁלָכֶם הוּא, שְׁנֵאמַר: שׁוּבוּ
אֵלַי וְאִשְׁכַּח אֵלֵיכֶם נְאֻם ה'.

(מדרש איכה רבתי).

תשעה באב האָבען מיר היינט.

דאָס איז דער ביטערסטער און פֿינסטערסטער טאָג אינעם גאַנצען
לעבען פֿון אונזער לאַנג ליידענדען און לאַנג האָפֿענדען פֿאָלק, דאָס
איז דער טאָג, וועלכער איז בעשריבען געוואָרען מיט בלוט און מיט
טרעהערען אין אונזער גרויסער געשיכטע. אין דעם טאָג האָט בבל מיט
2486 יאָהר צוריק מיט איהר שטארקען פֿויסט צושטעמערט אונזער
מלוכה און אונזער גייסטליכען צענטרום — דעם בית־המקדש הרב
געמאַכט, און מיט 1830 יאָהר צוריק האָט דאָסזעלבע מיט אונז גע-
מאַכט אין דעמזעלבען טאָג דער רוימישער העלד טיטוס מיט זיין
אַרמע, דער גוטער טיטוס, פֿון וועלכען די אלגעמיינע געשיכטע
דערצעהלט גאָר זעלטענע מעשים טובים, דער גוטער טיטוס וואָס זיין
מענשענליכע האָט נאָך געשפּילט אין שפּעטערדיגע צייטען. ווי איז
דער רוימישער קייזער טיטוס אין דער אמת'ן געוועזען אויסגעצייכענט
מיט זיינע גוטע מידות און מענשענליכע — דאָס בעווייזען די טייכען
יודישעם בלוט וואָס ער האָט פֿערגאָסען און די טויערענדער געפֿאַנגענע,
וועלכע ער האָט פֿאַר ווילדע חיות געוואָרפֿען. מיר האָבען דערום
דאָס רעכט נישט צו גלויבען די רוימישע היסטאָריקער.

דער דאָזיגער וועלטבעריהמטער מענשענפֿריינד האָט אונז זעהר,
זעהר פֿייעל שלעכטעס און בייזעס געטוהן, אונז האָט ער פֿון אונזער
גלענצענדען צושטאַנד, פֿון אונזער מאַכט און פֿראַכט בערויבט און
טיף צו דער ערד געוואָרפֿען, ביי אונז קען ער אנדערש נישט הייסען
ווי „טיטוס הרשע“, און דאָס גאַנצע פֿאָלק ישראל מאַכט איהם מיט
בלוטיגע טרעהערען אַ הזכרה נאָך זיין ווערט, היינט און אלע מאָל אין
דעם אונגליקליכען טאָג פֿאַר אונז...

„יִשְׁכְּבוּ לָאָרֶץ, יְדָמוּ וְקָנִי בַת צִיּוֹן, הָעָלוּ עָפָר עַל רִאשָׁם, חָנְרוּ
יִשְׂקִים, הִזְדִּירוּ לָאָרֶץ רֹאשָׁן בְּתוֹלוֹת יְרוּשָׁלַם.“ אונזערע אַלטע לייט,
אונזערע יונגע, קלאָגען אלע און וויינען אין דעם טאָג פֿון יאָהר צו
יאָהר שוין מעהר אַלס אַכטצעהן הונדערט יאָהר, דען אין דעם טאָג
האָט אונזער פֿאָלק אלעס פֿערלאָרען, זיין כבוד און פֿראַכט, זיין
זעלבסטשטענדיגקייט, די ערד אונטער זיינע פֿיס, זיין מאַכט און זיין
קראַפֿט; אין דעם טאָג האָט אונזער פֿאָלק פֿערלאָרען אויך זיין
פֿראַכטיגעס הייליגטהום — דעם בית־המקדש, און דאָס פֿאָלק, וועלכעס

איז שטאַלן געווען מיט זיין פֿרייהייט, איז געוואָרען אַ שטיף־קינד
ביי דער גאַנצער וועלט, אַ שטיף־קינד, וועלכעס דאַרף נור אויסקוקען
אויף לאַסקעס פֿון אנדערע פֿעלקער, זוכען פֿאַר זיך אַכסניות וואו זיין
קאָפּ צו לייגען אויף אַ געוויסע צייט און מוז האַלטען תמיד דעם
רייזע־שטעקען אין דער האַנד, זיין שטענדיג גרייט צו וואַנדערען,
טאַמער פֿערעקש'נט זיך פֿלוצלינג דער בעל־הבית און זאָגט: געה פֿון
דאָנען, דו ביסט דאָ אַ פֿרעמדער; אין דעם טאָג האָט אונזער פֿאָלק
אַנגעהויבען צו זאָגען זיין עוויגעס טרויער־ליד „איכה ישבתי“, צו
קלאָגען, און דאָס קלאָגען איז געוואָרען אַ „בכיה לדורות“, איין איי-
ביגעס וויינען.

„אונד אלע די טהרענען פֿליעסען

נאך זידען אין שטילען פֿעריין,

זי פֿליעסען אונד ערגיעסען

זיך אַל' אין דען ירדן היינין“.

(היינע).

אונזער גרויסער לעהרער אין דער צייט פֿון חורבן בית שני,
רבי יוחנן בן זכאי, אז ער האָט געזעהן דאָס מיר האָבען אַליין שוין
פֿערלאָרען האָט ער געוואָלט וועניגסטענס דעם יודישען גייסט פֿער-
היטען, דאָס פֿאָלק זאָל זיך נישט צוזאַמענמישען מיט די רוימער, און
זעהענדיג אז די רוימישע דעגירונג איז צו איהם גוט געניגט און גינסט-
טיג, האָט ער ביי איהר געבעטען איהם איבערצולאָזען די שטאָדט
יבנה מיט איהרע יודישע חכמים, מיט דער גרויסער ישיבה וואָס אין
איהר איז געווען, דען ער האָט געוואוסט, אז ווען דאָס פֿאָלק וועט
נאָך אַ זעלכעם האָבען איז עס נאָך נישט אין גאַנצען פֿערלאָרען און
עס קען נאָך האָבען אַ צוקונפֿט...

די היסטאָריע שטעהט נישט אויף איין אָרט, עס פֿליהען יאָהרען
נאָך יאָהרען, איין יאָהרהונדערט נאָך דעם צווייטען, מיר האַלטען שוין
אַ שטיק אין 19-טען יאָהרהונדערט זייט די זעלבסטשטענדיגקייט פֿון
אונזער פֿאָלק האָט אייפֿגעהערט, בבל און רוים, אונזערע אומשטירצער,
זענען שוין לאַנג אונטערגעגאַנגען, עס עקזעסטרירען נור זייערע געמען
אין דער גרויסער וועלטגעשיכטע — און מיר, זייערע אומגעשטירצטע,
דאָס אונגליקליכע, פֿערפֿאַלגטע, צערבראָכענע, פֿערשרייטע און פֿער-
זייטע פֿאָלק לעבען נאָך! אָך און וועה איז אפילו צו אזא לעבען,
אַ לעבען פֿון שאַנד, פֿון צרות און לייד אָהן אַ ענדע, אָבער לעבען
אין צרות הייסט אויך לעבען, און „לחי יש תקוה“, דער לעבעדיגער
האָט האָפֿנונג.

טרויעריג און פֿינסטער אָבער ווערט אויפֿן האַרצען ווען מען
הויבט אָן צו בעטראַכטען דאָס שטענדיגע „ליידען“ און דאָס רוהיגע
„האַפֿען“, דער יוד זאָגט אין העברעאישען: „חוק ואמין לבך וקוה אַל“

אויך גרויס און ווערט נאך אלץ גרעסער אין פֿיעל לענדער פֿון דער געבילדעטער אייראָפּא, און הערענדיג וויערע קינות, וועלכע זיי זאָגען און קלאָגען אין פֿערשידענע ערטער נישט נור תשעה באב, נאר אויך אלע זעג פֿון א גאנץ יאָהר...

און ביי דער ארבייט פֿאַר די רעמונג פֿון פֿאַלק געפֿינען זיך היינט גוטע און פֿרומע יודען, אומשטיינס געזאָגט, צווישען וועלכע עס געפֿינען זיך אויך „גרויסע“ רבנים און „צדיקים“, וואָס שרייען גע- וואַלד, מען וויל בריינגען דעם קין פֿאַר דער צייט און רופֿען אָן אלע ציוניסטען מיט אַזעלכע שענע נעמען ווי „אפיקורסים“, „רשעים“ אד״ג, אונזערע היינטיגע גוטע יודען און געוויסע רבנים ווילען אין אונזער צייט שפּילען די ראָלע פֿון דעם גוטען סנבלט אין עזרא און נחמיה'ס צייטען און זענען גרייט צו טהון דאָסעלכע וואָס ער האָט געטהון מיט זיין צונג. א פֿערקעהרטע וועלט: די „אפיקורסים“ און „רשעים“ ווילען עטוואָס אויפֿבויען פֿיר דאָס יודישע פֿאַלק, אין די רבנים — צושטערען, צוברעכען; די ערשטע ווילען זייען און פֿלאַנצען, די לעצטע — אויסרייסען און אויסוואַרצלען, די ערשטע—מליצים פֿאַרן פֿאַלק, די לעצטע — מוסרים...

ניין, דער חורבן פֿון אונזער פֿאַלק איז נאָך נישט אין גאנצען געוועזען אין דער צייט פֿון טיטוס, ווען מיר האָבען נאָך געהאַט אַ זעלכע מענשען ווי רבי יוחנן בן זכאי; איצט, איצט זעהען מיר אונזער חורבן, אז עס געפֿינען זיך אזוי פֿיעל סנבלט'ען צווישען אונזערע פֿאַר- פֿיהרער, צווישען אונזערע רבנים און צדיקים, איצט, איצט דארפֿען מיר ערשט קלאָגען ווי תשעה באב אזוי אויך אלע טאָג און שרייען מיט די ווערטער פֿון דעם קינות-קלאָגער: „אוי, מה היה לנו!... אברהם זינגער.

ה', ד. ה. סטאַרע זיך און פֿאַס מוט און האָפֿע צו גאָט, אין יודיש זאָגען מיר: טהו, וועט דיר גאָט העלפֿען. אָבער וואָס הייסט האָפֿען צו גאָט און זייען צוזאַמענגעלעגט די הענד און גאָר נישט טהון? וואָס הייסט נישט אַקערען, נישט זייען און האָפֿען אז עס וועט וואַקסען? אונזערע גוטע און פֿרומע עלטערן האָבען מעהר ווי 18 הונדערט יאָהר געהאַפֿט הערצליך אויף דער גאולה, מעהר ווי 18 הונדערט יאָר האָבען זיי תשעה-באב געפֿאַסט צור אנדענקונג פֿון חורבן בית שני און מעהר ווי 36 הונדערט יאָר זענען זיי געזעסען אויף דער ערד די נאכט פֿון תשעה באב און אויף מאָרגען אין דער פֿריה און האָבען געקלאָגט מיט די ווערטער פֿון אונזער נביא ירמיהו: „איכה ישבה! — זיי האָבען אָבער נור געהאַפֿט און געקלאָגט און נישט געפרוּווט עפּים טהון. דאָס קלאָגען און וויינען איז ביי אונזער פֿאַלק געוואָרען עפּים אזוי ווי אַ מין מנהג: אַט מען דארף אַביסיל אַבוויינען אויפֿן חורבן, אַבוואָגען קינות, איבערפֿאַסטען דעם טאָג, און נאָך דעם ווידער זיך גענומען צום אַרשין מעסטען ציין, צום קוואַטירל מעסטען ביער אָדער בראַנפֿען אין שיינק, צום נאדעל, צו דער האק, ווידער שלעפען דעם שווערען יאָך פֿון לעבען, ווי דער שטייגער איז, און — ווידער פֿער- געסען דעם „תשעה באב“ מיט די קינות, מיט דעם „אוי מה היה לנו“ און מיט דעם „אלי ציון“. מיר אָבער, זייערע קינדער, וויינען האָפֿען און עפעס טהון אויך דערביי, מיר ווילען אַרבייטען אום צו שאַפֿען פֿאַר אונזער אומגליקליכען פֿאַלק אַ שטיקל היים אין דעם לאַנד פֿון אונזערע עלטערן, וועלכעס מיר בעקלאָגען ערענסט פֿון טיפֿען האַרצען, און האָפֿען ערענסט עס ווידער צו בעקומען, מיר ווילען דאָרט שאַפֿען אַ רוהיג אָרט, אַ מיטעלפונקט פֿאַר אונזערע צווייטע און צושפּרייטע ברידער, זעהענדיג, דאָס דער חורבן פֿון אונזער פֿאַלק איז נאָך איצט

פֿעלעטאָן.

בלעטליך פון א קרעמער'ס טאג'ביל.

ה.

פֿאַר זיין אוועקפֿאַהרען קיין „ראסיי“ איז ליזר אליהם אַריינגעגאנגען צו מיר געזעגענען זיך און ביי אַ פּאַפּיראַס מיט אַ גלעזל טהעע האָבען מיר זיך פֿערשמועסט. ביי אַ דייס-קאַבענדיגען סאַמאָואַר שמועסט זיך אזוי גע- שמאַק, אז מען קוקט זיך גאָר נישט אַרום ווי די צייט געהט אוועק, דער סאַמאַ- וואַר זינגט זיך זיין איינפֿאַכען, פֿערטראַכטען נגוידיל, מען באַראַכאַנעט זיך רוהיג מיט די פֿינגער אויף דעם הייסען גלעזל טהעע, וואַרטענדיג ביז עס וועט זיך אויסקיהלען, מען רויכערט זיך אַ פּאַפּיראַס, גאָר מעשה-פּריין, להבדיל, און מען שמועסט זיך אזוי רוהיג, מיט אַ בעזונדערער מתיקות, ובפרט אז מען שמועסט נאָך מיט אַזאַ מענשען ווי ליזר אליהם וועלכער איז שוין אַ וועלט אויסגעוועזען, ווי מען זאָגט „אין באָד, אין מיהל און אין הקדש“, און האָט אזוי פֿיעל צו דערצעהלען.

אין דער יוגענד איז ליזר מיינער אַ חבֿר געוועזען: ביידע צוזאַמען האָבען מיר זיך גאַנצע נעכט אין „קליינעם מנין“ איבער אַ פּערפֿלאַנטעוועטען „מהר"ם שייף“ די קעפֿ געשאַרפֿט, דעם אַלטען רב מיט אייגענע און געגנבֿעטע קשיות געמאַטערט און, שטילערהייט, אויף דעם אייבערשען בית-המדרש, ביי אַ חלבינעם ליכטיל, גארדאָנ'ס שירים געחור'ט, מאפּוס „אהבת ציון“ געלייענט און אויף דינעזאָהנ'ס „שוואַרצען יונגען מאַנטשיק“ טרעהרען פֿער- גאַסען, איך ווייס נישט אויב יענע יוגענדציט איז אַ גליקליכע געוועזען אָדער נישט, נאר אין מַח איז זי פֿערבליעבען עפעס ווי מיט אַ בעזונדערער, העל- ליכטיגער פֿאַרב בעצויגען. זי האָט זיך פֿערגראַכען אין אַ בעזונדער ווינקעלע אין מאָרד, עס קלעבען צו איהר נישט די זכרונות פֿון דער שפּעטערדיגער צייט, און צייטענווייז שווימט זי אַרויף אזוי פֿריש, לעבעדיג, און נישט ווילענדיג דיג טראַכט זיך וועגען איהר שעות לאַנג אין אַ שטילען, וואַרעמען פֿרייטאָג צו נאַכט'ס, זיצענדיג נאָך דעם עסען און האַלב דרעמלענדיג אויף דער פּרויבע ביים הויז, אָדער אין אַ דונקעלען שבת צו נאַכט'ס אין מנין נאָך דעם תהלים זאָגען... פֿון יענער צייט, זייט איך בין מיט ליזר אליהם חבֿר געווע- זען, איז שוין פֿיעל וואַסער פֿערלאָפֿען, מיר האָבען שוין ביידע צייט געהאַט איינער דעם אנדערען צו פֿערלירען און צוריק צו געפֿינען. ליזר האָט שוין אין זיין לעבען זעהר פֿיעל דורכגעמאַכט: נאָך דעם בית-המדרש'דיגען

שטודיום אין וואַלאָזין געלערענט און אַ שענעם שדוך געטהון, אַ קרעמער גע- וועזען, דאָס ביסל נון גיך דורכגעשייערט און אַ שטעלע אויף רבנות געזוכט אין באָקו מיט נאַפֿט געהאַנדעלט און שיער נישט אויף גומענע רעדליך גע- פֿאַהרען: מיידליך שרייבען געלערענט, פּויערים פּראָשעניעס געשריבען, פֿאַדראַדליך גענומען און לסוף אין אַ שמאַלן גרוב אַריינגעפֿאַלען, עפעס צו אַ משונה גרויסען גביר, ביי וועלכען ער איז עטליכע חדשים געוועזען ביז דער „משונה גרויסער גביר“ האָט פּלוצים פּליטה געמאַכט און ליזר'ען פֿאַר די לעצטע צוויי חדשים נישט בעצאָהלט, און פֿאַר די לעצטע פֿאַר יאָהר איז ליזר אַ קאַמיסאַנער, זיצט אין טאַמבאָווער גובערניע ערגין אויף אַ סטאַנציע און שיקט אַהער אין אונזער גענענד קאַרען, האַבער, גערשטען אד״ג, קיין עשירות לעבט ער נישט אָן, נאר מיט חיונה שלאָגט ער זיך דורך אַ בעצאָהלט נאָך אַ רובעל חוב פֿון פֿריהער, אויף פּסח איז ער אַהיים געקור מען און איצטער פֿאַהרט ער צוריק אוועק: היינטיגעס יאָהר איז ביי אונז נישט געראַטהען און מען מוז האָבען תבואות פֿון אויבערווערטס, פֿאַר דעם פֿאַהרען איז ליזר אַריין צו מיר געזעגענען זיך און, ביי אַ גלעזל טהעע, האָבען מיר זיך פֿערשמועסט וועגען דעם „ענין הקאָמיסאַנערסטוואַ“.

— באַמט, — זאָגט ליזר פֿערוויכענדיג אַ פּאַפּיראַס, באַמט זענען די גרעסטע העלפֿט יודען קאַמיסאַנערען, ד. ה. אַזעלכע מענשען וואָס קויפֿען ביי איינעם און פֿערקויפֿען דעם אנדערען, און זיי לייגען אין דעם מסחר גאָר נישט אַריין. דער בעל-מלאכה לייגט אַריין אין דעם שוך, אין דעם קלייד, זיינע גאַנצע כחות, זיין קענטניס און פֿערשטאַנד, ער טוהט עפעס אויף נייעם: פֿון אַ האַלץ, אַ שטיין אָדער אַנאָדער ריידען, טויטען מאַטעריאַל, בעשאַפֿט ער אַ כלי, אַ לעבעדיגע זאַך, און ער האָט אַ גרויסען חלק „אין דער כלי, ער גיט איהר די נשמה, דאָס אייגענע איז אויך מיט דער פֿאַבריק; די פֿאַבריק איז דאָך אויך מעהר נישט ווי אַנאָרט וואו מעהר אָדער וועניגער אַרבייטער, בעל-מלאכות, אַרבייטען אין איינעם, און ממילא איז יעדע פֿאַבריק אַזאַ אָרט וואו דער אָדער יענער רויהער טויטער מאַטעריאַל בע- קומט זיין לעבעדיגע צורה, דער פֿאַבריקאַנט אַליין האָט אויך אַ גרויסען חלק אין דער אַלגעמיינער אַרבייט, דאָרט ליגט זיין קאַפיטאַל, זיין אונטערנעה- מונגס קראַפֿט, אָבער די גרעסטע העלפֿט יודען, קרעמער, הענדלער, סוחרים, וואָס זענען זיי אויב נישט קאַמיסאַנערען ביי דער וועלט? עס איז ביי אונז אַנאָינפֿאַכע איבערגעבעניס פֿון האַנד צו האַנד: דער קויפֿט אויף פֿלאַקס, זאָמען און פֿערקויפֿט אין אייל פֿאַבריק, אין שפּיענעריי, און דער אנדערער קויפֿט פֿון פֿאַבריק פֿאַרטיגע לייזונגס און אייל און פֿערקויפֿט עס דעם איינצעלנעם קונה, און אזוי געהט עס כסדר ביי דעם סוחר, ביי דעם קרע- מער פֿון קליין ביז גרויס, וואָס פֿאַר אַ חלק, ד. ה. וואָס לייגט אַריין דער יוד אין דער סחורה מיט וועלכער ער קרעמערט און מסחר'ט? — גאָר

איכה.

ס'נעהמט מיך דורך דער אלטער טרויער
אין דעם ניינטען אב ביי נאכט;
כהער עס פאלט פון שטאדט דער טויער
און עס פלאקערט אויף די שלאכט-.

ווי צורייצטע חיות, לויפן
אין דער שטאדט דעם פיינד'ס חילות,
און דעם ווילדען שונא'ס לאקען
ווערט פערטויגט פון פאלקס יללות.

כ'עה, א רויטעם העליש פיער
שלאגט זיך אב אויף נויטע מיילען,
און עס טראגט זיך פון פונקען
ביז צום הימל דיקע ויילען.

וואס ערנארטען האט יהודא
דורך פיעל יאהרען לאנגע שווערע,
זעה איך ווערד צעשטערט, פערניכטעט
מיט'ן לעבען, מיט דער עהרע.

ס'נעהמט מיך דורך דער אלטער טרויער
אין דעם ניינטען אב ביי נאכט,
אויף דער ערד דעם קאפ געבוינען
זיטן איך עלענד און פערשמאכט!

און די שוהל איז פול מיט שאטען
פון די פנימער די בלייבע,
ירמיהו שטעהט פאר ד'אויגען;
פרעכט די הענד און יאמערט: "איכה"...

A.—n.

איין ווארט איבער די יודישע קולטורפראגע.

I

איין אלטער לאטיינישער שריפטשטעלער האט שוין אמאל
געזאגט, אז אפילו ספרים האבען ווי מענשען זייער אייגענעם מול
און האט געפונען, אז נישט נור ספרים, נאר אפילו פראסטע ווערטער
הענגען אויך אב פון מול. עס זענען פאראן ווערטער, וואס זענען געבאָרען
אין א גליקליכער שעה, מען מאכט פון זיי א גאנצען יום-טוב, מע
פיהרט מיט זיי פאראד; מול-טוב גאט האט געהאלפן, מע האט
געפונען א שענעם וואָרט! האַטש קיינער ווייס נישט, וואָס דאָס וואָרט
איז, אָבער עס איז אָנגענומען געוואָרען אין דער גאנצער יודישער וועלט,
מען האט רעשפעקט פאר איהם, מען גיט איהם אב כבוד, און עס
זענען ווידער דא ווערטער, וואָס זיי זענען זעהר וויכטיג, וואָס אמאל
הענט אב פון זיי די צוקונפֿט פון דעם גאנצען פאלק, אָבער—קין
מענש וויל פון זיי נישט וויסען, עס איז א צרהדיגעס וואָרט.

צו דעם לעצטען קלאס פון נישט מולדיגע ווערטער געהערט די
יודישע קולטורפראגע אין רוסלאנד. קולטור? א קלאג צו מיר! וואָס
איז דאָס פֿאר א נייע צרה? די חסידים ביזערען זיך מיט גרויס פונה,
די שוואַרצע קרושים אין קאוונע שילטען ווי די ווייבער אויף דעם
ווילנער מאַרק, און דער עולם, דער גרויסער יחָסן, שפייט אויס

וואָס ווייטער מעהר, און פלאץ — וועניגער... ליור האט אראַגעוואָרפֿען
דעם פֿערלאַשענעם פאפיראַס און א זופ געטהון פֿון גלאַז דעם טהעע.
— ווי איך זעה, — האב איך א זאג געטהון, — ווילסט דו, ליור, זאָגען
אז איהר, אמתידיגע קאמיסאַנערען, זענט עבדים לעבדים, קאמיסאַנערען
ביי קאמיסאַנערען, און עס געהט אויך דאָס געשעפט נישט גוט...
— הם ושלום! — האט זיך ליור א חאפ געטהון: — איך וויל דאָס
גאָר נישט זאָגען, אונזער געשעפט איז נישט ערגער און נישט בעסער פֿון אלע
יודישע געשעפטען, ווי אלע יודישע עסקים היינט אונזער עסק אויך אין דער
לופֿט, און דאָך לעבען פֿון איהם א גאנץ גרויסער פראָצענט יודען מיט
פֿאַמיליען. ווער עס לעבט בעסער און ווער — ערגער, אָבער מען לעבט
דאָך און מען שפייט נישט אויס די נשמה, אַמ, אַרבעט נאָ נעהם דאָס צעמיל
פֿון קאמיסאַנערען וועסט דו זעהן וויפֿיעל יודען עס לעבען ביי דעם עסק.
אַט הויב אָן פֿון דער חברה אַגענטען, אָדער "רעפרעזענטאַנטען", ווי מען
רופֿט עס איצטער, ביי אונז אין די קליינע שטעדטליך זענען נאָך נישט א
זעלכע חברה-לייט, וויל אין די קליינע שטעדטליך איז נישטאָ קיין אָרט וואו
צו ענטוויקלען א געשעפט, אָבער אין די גרויסע שטעדט, וואָס האָבען א
צופֿאהר פֿון דער געגענד, זענען ווי פֿול און פֿיעל. דער עסק בעשטעהט
דערין, וואָס דער אַגענט נעהמט אויף דער אַרענדע א געוויסע פֿאַבריק און
מאַכט געשעפט מיט איהרע אַרטיקלען, וואָס זי אַרבייט אויס, זעל פֿי רוב
זענען דאָס נייע פֿאַבריקען, וואָס האָבען נאָך נישט קיין שם אויף דער וועלט,
און דער אַגענט "אַרבייט זיי אַין א געגענד", ד. ה. ער געפֿינט פֿאַר זיי קונדען
אַבצוועצען וויער סחורה. דער אַגענט בעקומט פֿון דער פֿאַבריק "א ראָאָן"
ד. ה. עמליכע שטעדט וואָס דאַרטען מוז די סחורה פֿון דער פֿאַבריק דורכ-
געהן דורך זיין האַנד, און ער נעהמט א געוויסען פראָצענט פֿון יעדער בע-
שטעלונג, דאָס איז א געשעפט פֿון בריעף שרייבען, שטעלעגראַמען שיקען;
די סחורה אליין קוקט דער אַגענט אפילו נישט אָן, ער בעדאַרף מעהר נישט
ביי דעם קונד די בעשטעלונג נעהמען, אין פֿאַבריק אַבשיקען און, בעקומענ-
דיג פֿון דער פֿאַבריק דעם פֿאַכטבריעף אויף די אַרטיקלען שיקטע סחורה,
אַבשיקען איהם צו דעם קונד, דאָס איז ווי א מין שפיעל אין באַהעלטעניס,
דער פֿערקויפֿער, דער פֿאַבריקאַנט, זעהט נישט דעם קויפֿער און דער קויפֿער
זעהט נישט דעם פֿערקויפֿער, אין פֿלוג איז דאָס גאָר קיין שלעכט געשעפט
נישט, נאר גאָר גוט און גרינג איז עס אויך נישט, איידער מען אַרבייט אַין א
געגענד איז עס זעהר שווער, קיינער וויל נישט זיין דער ערשטער צו קויפֿען
דעם אַרטיקל פֿון דער נייער פֿאַבריק, וואָס דער איינצעלנער קונה ווייס
נאָך נישט זיין גוטסקייט, שטאַקייט, און דער אַגענט מוז מיט וואָס עס איז
נעהמען די געגענד, קאָנקורירען מיט דעם פֿרייז געגען די אלטע פֿאַבריקען,
טהיילען זיך מיט דעם נייעם קונד זיין אייגענע פרנסה, און איבערהויפט

נישט, אָדער אזוי גוט ווי גאָר נישט: קיין קאפיטאַל נישט, וויל מיר האָבען
עס וועניג, און דאָס געשעפט געהט דורכאויס אויף קרעדיט, דאָס איינציגע
וואָס א יוד לייגט אַרײַן אין זיין האַנדעל איז א שטיקל לונג און האַרק, און
דערמיט האַנדעלט ער... עס איז נישט קיין מליצה, נאר א פשוטער אמת,
אז די גרעסטע העלפֿט יודען זענען קאמיסענערען, אָדער, ריכטיגער געזאָגט,
מעקלער'ס, איך מיינ נישט צו זאָגען אז מעקלעריי איז א מאוס געשעפט; אין
דער סוחרישער וועלט איז מען שוין געוואהנט מיט דער מיינונג, אז אין גע-
שעפט איז נישטאָ שטען און מאוס, נאר גוט און שלעכט, און מעקלעריי איז א
שלעכט געשעפט, א געשעפט אין וועלכען מען בעדאַרף וואָס ווייטער רק
וועניגער הענד, דער עולם לערענט זיך וואָס ווייטער אויסצוקומען אָהן א
דריטע האַנד, אָהן א מעקלער... דו נעהם, א שטייגער, אפילו ביי אונז, ווער
האט עס אַמאַל געוואוסט וואו די פֿאַבריק פֿון יעדער סחורה איז און ווי
מען קומט צו צו דעם פֿאַבריקאַנט, דער קליינער קרעמער האט געוואוסט
מעהר נישט דעם גרעסערען, ביי איהם האט ער זיין סחורה געקויפֿט און א
געוויסען רוח געגעבען; דער גרעסערער האט געוואוסט נאָך א גרעסערען,
און אזוי האט זיך יעדער אַרטיקל דורכגעקויפֿט אין צעהן הענד, דורך
צעהן קאמיסאַנערען-מעקלער'ס און יעדער האט זיין מעקלעריי, מעהר אָדער
וועניגער, פֿערדינט, אזוי איז געוועזען, למשל, אויך מיט פֿלאַקס, זאַמען, גע-
טריידע האַנדעל, האַלץ געשעפט אד"ג, דער פראַסלער האט געקאנט דעם
סוחר, דער סוחר די קאנטאָר און די קאנטאָר ערשט די שפיינעריי, דער וואָס
האט עמליכע פֿליטליך באַלקען געהאט האט ער דעם גרויסען סוחר פֿער-
קויפֿט, דער גרויסער האט עס אין רינג טראַנספֿאָרטירט און דאָרט אין די
צוויי-דריי זעג-מיהלען פֿערקויפֿט, און אויף אזא אופן האט געלעבט א
וועלט מעקלער'ס — קאמיסאַנערען, היינט איז גאָר אַנאַנדער וועלט גע-
וואָרען, יעדער זעהט ווי ווייט מעגליך אָהן א איבריגע דריטע האַנד אויסצו-
קומען, יעדער קרעמעריל ווייס פֿון א פֿרייסקוראַנט מיט ראַבאַט און בעציהט
סחורה, פֿון "אַרט", אויף פֿופֿציג בערקאווען פֿלאַקס קומט א בראַקער פֿון
א קאנטאָר "אויספאַקען", צוויי פראַסלער וואָס האָבען צו ²⁵ בערקאווען
פֿלאַקס בריינגען אַראָב א בראַקער, "א דייטשען פֿון א קאנטאָר", און ווער
עס האט הונדערט אָדער צוויי הונדערט בערקאווען פֿערקויפֿט אליין אין
אויסלאַנד און ווערט אַנ"עקספּעדיטאָר", ווער עס האט ²⁰ פֿליטליך באַלקען
פֿערשטעהט אליין די חכמה פֿון טראַנספֿאָרט קיין רינג, דינגט א זעג-מיהלכל
און זענט פֿלאַנקען אויף אויסלאַנד, דער האַנדעל, דאָס געשעפט, ווערט
דערפֿון טאַקי גרעסער, לעבעדיגער, אָבער פֿאַר מעקלעריהענד ווערט וואָס
ווייטער וועניגער פֿלאַק, און אַמ דערפֿאַר האב איך קיין הנאה דערפֿון וואָס
א האַלבע וועלט יודען מוזען נעבן זיין מעקלער'ס — קאמיסאַנערען, איך
קוק זיך צו און זעה אז הענד, פֿיס און מילער ווערען ביי אונז, אָהן עין-הרע,

אין, וואס א מענטש איז און וואס פאר א דאלע ווי זאלען אלס פאלק שפילען אין דער מענשהייט. זיי מוזען דאך וויסען, אז די וועלט איז נישט שטעהען נעבליבען 2 טויזענד יאָהר, אז זי איז פארטגעשריטען און אז יעדער מענטש מוז מיט איהר ווייטער געהען. די נאטור און די וועלט-געשיכטע האָבען זייערע געזעצע, און זיי מאכען קיין אויסנאָהמען. אויך מיר יודען מוזען זעהען אויף דעם וועג, וואס די וויסענשאַפֿט לייכט, אַט זעהט דאך סעריבען, רומעניען און בולגאריען. זיי האָבען מער יסודות פֿון א נאציאָנאלע צוקונפֿט געהאַט ווי מיר, זיי האָבען דאך וועניגס-טענס געלעבט צוזאַמען אויף זייער לאַנד, און דאך — ווי לאַנג האָט עס געדויערט, ביז זיי האָבען געקראָנען א שטיקל אייגענע קולטור אין וואס פֿאַר אַפנים האָט זייער קולטור!

ניין, מיר האָבען שוין גענוג געחלומט, עס איז צייט, אז מיר זאלען אָנהויבען צודענקען. א ציוניסט וויין הייסט נישט נור דעם שקל בעצאהלען, ניין, יעדער ציוניסט מוז זעלבסט מיטהעלפֿען, אז דער וועג, וואס פֿיהרט צו דער צוקונפֿט זאל ווערען גלאט און ברייט. קולטור איז עפֿים נישט אַ מיין לוקסוס, ניין, קולטור איז א שטיק פֿון אונזער לעבען און אַהן קולטור קענען מיר קיין צוקונפֿט נישט האָבען.

[פארטזעצונג קומט]

פֿאַביוס שאַך.

דעם יודישען פֿאלק, זי וויל נישט, אז מען זאל זיך פֿערלאָזען אויף דעם צופֿאל, נאָר זי וויל אז דאָס פֿאלק זאל אליין בער-שטימען זיין צוקונפֿט, עס זאל זיך אליין העלפֿען און זאל געבען דעם לעבען פֿון דער נאציאָן איין בעשטימטעם ציעל און איין בעשטימטען וועג. נו, טאָ מוז מען זיך דאך איין בעגריף מאַכען, ווי זאל אויסזעהען אונזער צוקונפֿט. אַט לאַמיר אָננעהמען, דער סולטאַן וועט זיך מאָרגען ענטשליסען, אונז יודען צו שענקען ארץ-ישראל. מיינט איהר, אז דאָס וואָלט געוועזען איין גליק פֿאַר אונז? איך זאָג אייך ניין, וואָרום מיר זענען נאָך גאָר נישט פֿעהיג צו אזא אַרבייט. מיר מוזען בויען בריקען, אייזענבאָהנען, טעלעגראַפֿען, וועגען, הייזער, מיר מוזען האָבען שולען און אוניווערזיטעטען, מיר מוזען האָבען פֿאַבריקען און אנשטאַלמען — ווי זאלען מיר זיי קריגען? פֿון וואָנען זאלען מיר זיי קריגען? מיר זאלען ווערען בירגער פֿון פֿאַלעסטינאַ, מוזען מיר דאָן ערשט אויסגעבילדעט ווערען פֿאַר גוטע פֿרייע בירגער, ביז איצט זענען מיר געווען קנעכט און מיר זאלען ווערען מיט אַ מאָל פֿרייע בירגער, — דאָס איז א גרויסער שפרונג, און די געשיכטע מאַכט קיין שפרונג נישט, זי געהט פֿאַמעליך אבער שטענדיג אין איהר וועג פֿון איין מדרגה צו דער אנדערער. אַט זעהט איהר, משה-הרבֿנו איז טאַקע געוועזען א גרויסער פֿאַליטיקער און א געוואלטיגער חכם-מדינה. ער האָט די שקלאָווען נישט גלייך געפֿיהרט פֿון מצרים קיין ארץ-ישראל, נאָר ער האָט זיי פֿריהער געבילדעט און פֿאַרברייטעט 40 יאָהר און האָט זיי געבעבען אַ גראַסאַרטיגע קולטור: די תורה, ערשט דאָן האָט ער דאָס נייע פֿאלק אריינגעפֿיהרט אין ארץ-ישראל און האָט מיט זיי געגרינדעט אַ נייע מלוכה.

אויך אונזערע איצטיגע יודען מוזען דאך וויסען וואָס די וועלט

נוט וואָס אין מיטען ווינטער האָט איינער פֿון אונזער חברה אַראָבעבראַכט זיין ווייב, און זי פֿלעגט שוין אַמאָל אין וואָך קריגען פֿון טאמבאוו פֿאַר אונז יודישע פֿלייש, אַ ביסל מיט אַ ווייטיגען ריח, און מען האָט אַ ביסל אָב-געחאַפֿט די נשמה. געקומען איז יעדער פֿון אונז מיט לעדיגע הענד און מיט אַ פֿולען טאַשען-ביכיל מיט אַדרעסען, דעם האָט צוגעזאָגט קונדשאַפֿט אַ מילנער וואָס בעדאַרף גערשטענגרויפֿען צו מאַכען, דער האָט אַ פֿאַר קונדען בעקער בעלזנים אויף מעזיסטקע, און דער דריטער האָט קונדען גלאט אַזוי קרעמער, מעהלקרעמער, ברויט הענדלער אַזוי, לכתחלה געהט דער עסק צו זעהר שווער: מיט דעם פֿאַניע, דעם סיפֿשציק, ביי וועלכען מען קויפֿט די תבואה, האָט מען נאָך נישט קיין בעקאַנטשאַפֿט און ער געטרויט נישט אָהן אַנאויפֿגאב, און אויף קיין אויפֿגאב איז נישטאָ, דער נאָנצער אייגענס בעשטעהט אין אַ פֿינפֿרובעלדיגע פֿון וועלכער מען מוז ראשית חכמה אַראָבענעהמען אַ פֿאַר רובעל און נאָכדעם קויפֿען אַ מאה פֿאַסטקאַרטען. דעם קונד שרייבען ער זאָל פֿאַראויס ביי דער בעשטעלונג אַרויסשיקען אַנאויפֿגאב איז עפעס אויך פֿריקער, מען איז גערן אז מען בעקומט די בעשטעלונג אין דער קונד, ויצענדיג ביי זיך אין דער היים, האָלט זיך פֿאַר אַ בטוח, אַ שענעם מענשען, וואָס וועט געוויס דעם פֿראַכטבריעף אין באַנק אויסלייזען. ער וויל גאָר נישט יוֹיסען מיט וועלכע גרינע ווערים עס אַרבייט דער קאַמיסאַנער, ביז ער פֿועלט ביי'ס פֿאַניע ער זאָל צופֿיהרען צו דער באַנק די תבואה אָהן אַנאויפֿגאב, געבראַכט צו דער באַנק למול די תבואה הייבט זיך אַ נייער שפּיעל מיט דער באַנק, באַנק וויל נישט און קען נישט אַרויסגעבען אויפֿ'ן פֿראַכט-בריעף די גאַנצע סומע, טאַמער איז עס נישט ווערטה, טאַמער דאָס און טאַמער יענץ, און דעם פֿאַניע מוז מען צאָהלען די גאַנצע סומע; ביז "לאַזאַר אילאיש" ווערט אַ היימישער מענטש געטרויט ער נישט דעם פֿראַכטבריעף פֿון האַנד, און לאַזאַר אילאיש דראַפֿעט זיך אויף די גלייכע וועג און מאַכט געלד פֿון פֿינגער, פֿערדרעהט ווי עס איז און שפּייט מיט לונג... דאָס גאַנצע גליק איז דאך פֿון דעסטוועגען די באַנק אויף יעדער סטאַנציע; די באַנק וויל דאך אויך פרנסה, אינקאַסאַ, אַ פֿראַצענטיל, און מען ווערנט זיך דורך, יודען קאַמיסאַנערען לויפֿען אין באַנק, מאַכען מיט די הענד פֿשטילען זיך, בייטען פֿאַפּירליך אויף פֿאַפּירליך, אַ קרעדיטיוו אויף אַ קוויטונג און פֿערקעהרט, יודען נעהמען געלד, גיבען געלד, און האָבען אין דעם געלד פונקט אזא חלק ווי איך מיט דיר אין ראַטשילד'ס פֿערמעגען, מער פֿון אלעם מוזען מיר זיך היטען דעם צוטרוי ביי דער באַנק נישט צו פֿערלירען, דער אַגענט פֿון דער באַנק זאָל קיין האַרצוועהטאָג נישט האָבען, און עס איז זעהר נישט גרינג אויסצוהיטען זיך; עס איז גענוג אז עס זאָל פֿאַלען צוויי דריי קאַפּיקעס אין פֿוד גערשטען און דער קונד נעהמט שוין ווכען טענות, תביעות צום קאַמיסאַנער, און ער קויפֿט נישט אויס דעם וואָנאַן: דעם קאַמי-

סאַנער ווערט פֿינסטער אין די אויגען, די באַנק מאַהנט איהר געלד, די באַנק רעכענט לאַנגגעלד פֿון טאָג, דער קאַמיסאַנער באַמבארדירט מיט טעלעגראַמען, רייסט קברים, און דער קונד ענטפֿערט פֿערשלאָפֿענערדייט מיט אַ פֿאַסטקאַרטיל אז די סחורה איז קאַליע און ער פֿאַרלאַנגט אַראָב-צוואַרפֿען נאָך אַ פֿינף-און-צוואַנציגער, און אַט אַזוי ווערט מען פֿון איין וואָנאַן אַ ניזוק, ער עסט אויף די פרנסה פֿון נאָך צוואַנציג, ער עסט אויף געלד מער ווי פֿיעל מען האָט און לונג אויך, דוכט זיך, מער ווי פֿיעל מען האָט... עס איז, מיט איין וואָרט, אַ געשעפֿט פֿון בלו מרור, שטענדיג ווינט זיך די ערד אונטער די פֿיס, עפעס האָלט מען זיך ווי אויף פֿרעמדע פֿיס, און דאך לעבען יודען ביי דעם געשעפֿט, שיקען אַהיים אַ רובעל אין מיטען יאָהר און קומען אליין צו גאַסט אויף יום-טוב, מען שלאָפֿט זיך אויס, מען ריהט אויס אַביסיל די צובראַכענע, מידע ביינער, מען זעהט זיך מיט די קונדען, און מען פֿאַהרט צוריק אַוועק: אויף הוצאות הנסיעה לאָזט מען לכתחלה אַ צעהנעריל וואו עס איז אין אַ ווייטער קעשעניע...

— מיינסט עס איז שוין גאָר? ניין, עס זענען נאָך דאָ גענוג אנדערע קאַמיסאַנערען: אין ריגאַ, ליבוב, קעניגסבערג אויף געטריידע, זאַמען, פֿלאַקס, האַלץ, אין וואַרשאַ אויף קורצע-וואַרען, אין... נאר, אַזוואַ, אַ מעשה דאָס איז, דער ווייגער שלאָנט שוין עלף, און איך בעדאַרף מאָרגען אויפֿשטעהן פֿריה, די קינדער מוזען שוין שלאָפֿען... אַ גוטע נאַכט, זיי געזונד!!!

— וואַרט, איך וועל דיר אַביסיל דורכלאָזען, עס מוז זיין אויף דער גאס וואַרעס... עס איז טאַקע געוועזען וואַרעס, אין גאס איז געוועזען שטיל אז עס האָבען זיך די טריט געהערט, די גאַנצע גאס מיט די צעוואַרפֿענע הייזער האָבען אויסגעוועהן עפעס ווי פֿערטראַכט, פֿערחלומ'ט; דער בלויער הימל האָט געפֿינקעלט, פונקט ווי אויסגעוואַשען מיט דעם בייטאָגיגען רעגען, די לבנה האָט זיך עפעס ווי איינגעקוקט אין די לאַדענס פֿון די הייזער, אין "קליינעם מנין", אויפֿ'ן עק גאס, איז געוועזען שטיל, דונקעל, נור איין יאָהר-צייט-ליכט האָט אַרויסגעבלישטשעט דורך די האַלב קיילעכדיגע פֿענסטער, שאַטענס האָבען געקלעטערט אויף די וועג, געקלעטערט ביז צום ווייבער-שען בית-המדרש... איך האָב זיך, נישט ווילענדיג, אַבגעשטעלט, ליזר האָט מיר אַ קוק געטהון גלייך אין די אויגען, און גלייך ווי ער וואָלט ענטפֿערען אויף די מחשבות וואָס האָבען זיך אַ צאפֿעל געטהון ביי מיר אין מאַרק האָט ער אַ זאָג געטהון:

— יא, איך געדענק, נאר היינט! אַ גוטע נאַכט, זיי געזונד!

— פֿאַהר געזונד!!!

אבנר האַדרעי,

על נהרות כנרת.

צום בילד.

ביי די טייכען פון פֿבֿל זענען מיר געזעסען און מיר האָבען געוויינט ווען מיר האָבען זיך דערמאָנט אז די שטאָרט ציין איז הרוב געוואָרען. אויף די בוימער וואס וואָקסען ביים טייך האבען מיר אויפֿגעהאַנגען אונזערע האַרפען (חלהים קל"ז א' ב').

אַט דעם געדאַנק האט דער בעריהמטער קינסטלער ע. בענדמאן געוואלט איבערגעבען אין דעם בילד — וואס מיר געבען אין היינטיגען נומר "יוד". דאָס אַריגינאַל פון דעם בעריהמטען בילד געפינט זיך אין אַ זאַמלונג פון בילדער אין קעלן. דעם קינסטלערס ווילען איז פֿאַלקאָמען געראַטען.

וויפֿיעל טרויער, האַרצוועהטאג און גרויס ביינקעניש נאך ציין גע- פֿינט זיך אין די פֿערוואַרטע געזיכטער פון דעם גרייז און די בנות ציין... ער איז אין גלות בבל געקאָוועט אין קייטען, זיין האַרפֿע, אויף וועלכע ער פֿלעגט לויבען ציין איז אָבגעלאָזט... עס איז שטיל... מען הערט מעהר נישט זיין שפּיעלען און לויבען, "שפּיעלט אונז אַזוי ווי איהר פֿלעגט שפּילען אין ציין" בעטען די פֿבֿלים, נאר די האַרפֿע שוויינט ווי די שטילע נאכט, עס שפּיעלט זיך נישט וועגען ציין אין א פֿרעמדען לאַנד.

דאס יודישע פֿאַלק הערט ביז היינט נישט אויף ביינקען און קלאַנגען נאך ציין מיט דער האַפֿענונג אז די יודישע האַרפֿע וועט נאך אַמאָל שפּיעלען אין אונזער אייגען לאַנד.

בריעף פון ארץ ישראל.

די טערקישע רעגירונג זוכט אַפֿט מיטלען, ווי צו פֿערבעסערען די לאַגע פֿון איהרע ליידענדע אונטערטאָנען, איבערהויפֿט מאַחמעדאָנער. צווישען אַנדערע מיטלען בענוצט זי אויך דאָס מיטל פֿון קאַלאָניזירען אויף איהר פֿרייער ערד. צום ביישפּיל באלד נאָך דער רומיש-טערקישער מלחמה האָט מען אין ארץ-ישראל קאַלאָניזירט 300 פֿאַמיליען באַסיאָקעס. מען האָט זיי אַוועקגעגעבען אַ שטיק לאַנד וועלכעס גרענעצט זיך מיט דער יעצטיגער קאַלאָניע חדרה. דאָס קלימאַט איז אָבער דאָרטען זעהר אומגעזונד. עס איז גענוג צו זאָגען דאָס פֿון די 300 פֿאַמיליען זענען יעצט געבליבען אין דאָרף נור 80. אומזיסט האָבען די אומגליקליכע אייניגע מאָל פֿערלאָנגט, דאָס מען זאָל זיי איבערזעצען אויף איין געזונטערען פּלאַץ: זייערע געשרייען זענען געבליבען ווי אַ קול אין דער מִדְבָּר.

פֿון יענער צייט אָן האָט מען מעהר נישט געהערט, דאָס מען זאָל מאַכען אין ארץ-ישראל נייע מאַחמעדאָנישע דערפֿער.

די פֿאַריגע וואָך אָבער האָט מען אויף דעם בעפֿעהל פֿון דעם ירושלימער פֿאַשאַ אַרויסגערופֿען איין פֿעלדמעסטער אום אָבצומעסטען איין גוטעם שטיק לאַנד, וועלכעס ליגט צווישען לוז און די הַר-יְהוּדָה, צו גרינדען אַ קאַראָניע פֿיר 35 פֿאַמיליען פֿון קרעטאַ, וועלכע ברויכען אין ניכען צו קומען.

דער דרייטער ישוב אין ארץ-ישראל געהט אויך נישט שלעכט: בעת ווען ארום אונזערע קאַלאָניען האָט מען די לעצטע יאָהרען קיין דונאַס לאַנד נישט צוגעקויפֿט, און אפילו אויך דאָרטען וואו מען נייע טהיגט זיך זעהר שטאַרק אין נייער ערד, פֿערגרעסערן די דייטשען זייערע קאַלאָניען פֿון יאָהר צו יאָהר. זיי האָבען איצט אָבגעקויפֿט איין שטיק לאַנד פֿאַר דער הייפֿער קאַלאָניע, אַ גרויסע שטרעקע, נישט ווייט פֿון דעם דאָרף טיראַ, צווישען חייפֿאַ און זכרון-יעקב. אויף דעם שענעם טאָהל, וועלכעס געהט ביז דעם ים זענען אויסגעבויט אַ פֿאַר הייזער מיט שטאַלען, וואו די הייפֿער קאַלאָניסטען פֿערבריינגען די אַרבייטס צייט; נאָך דעם הערונטערנעמען די ברויטען פֿאַהרען די דייטשען צוריק אין זייער קאָ- לאָניע אין חייפֿאַ. איך האָב די געלעגענהייט געהאַט צו רעדען מיט איינעם פֿון די קאַלאָניסטען, זיי רעכענען זיך צו רוקען אַלץ ווייטער און ווייטער צו דרום און אָבקויפֿען דעם גאַנצען טאָהל ביז אַטליט, דאָס הייסט ביז דער קאַלאָניע זכרון! איך האָב איהם בעדאָנקט פֿאַר אַזוינע גוטע האַפֿנונגען! ... מיינט איהר דאָס זיי קומט עס לייכט אָן? דאָס מען טראָגט זיי אַנקעגען דאָס לאַנד, די קושאַנעס? גלויבט מיר אַז ניין! אַזוי ווי פֿאַר זיי קומט עס נישט אָן אָהן שום שווייגקייטען, אַזוי פֿער- קעהרט זענען אונזערע שווייגקייטען נישט אַזוי גרויס ווי מען שטעלט עס

פֿאַר... אָבער דער אונטערשיד איז ווידער דיזעלכע צרה, דאָס אַלטע לייערעלע: זיי זענען אַפֿאַלק, זיי ווייסען ווי זיך צו אַרגאַניזירען, ווי אַרדנונג צו האַלטען און ווי צו פֿיהרען! אונז אָבער פֿעהלט די קרעפֿ- טיגע אַרבייט, וועלכע טרייבט אָהן אַ אויפֿהער צו אַ ייִן געוויסען ציעל. מיר אַרבייטען נור אונטער דעם איינדרוק פֿון דעם אויגענבליק: אָדער מיר פֿליעהן גאָר ביז דעם הימעל אָדער מיר פֿערלירען אַזוי אונזערע קעפֿ, דאָס מיר ווייסען גאָר נישט וואָס צו מאַכען, און עס ווערט אין איין רגע רעכט צו צוברעכען און צוואַרפֿען דאָס אַלעס, וואָס מיר אליין האָבען פֿריהער מיט גרויסער מיה, מיט גרויס אָפּפֿער געשאַפֿען! דאָס וועט שוין איין אַרגאַניזירטעס פֿאַלק קיין מאָל נישט דערלאָזען.

אַט צום ביישפּיל, עס איז ביי אונז רעכט צו שטעלען אפילו אַ פֿראַגע, אויב די אַלטע אַרבייטער אין ארץ ישראל וועלען קענען פֿער- בלייבען? נאָך מעהר, עס איז שוין באלד גאָר קיין פֿראַגע נישט, — מיר הערען שוין, דאָס פֿיעל פֿון זיי וועלען מוזען אַוועק! נאָך מעהר, פֿיעל האָט מען אין אַזאַ קריטישע לאַגע געשטעלט, דאָס זיי האָבען געמוזט שוין אַוועק! ווייסט איהר אָבער, ליעבע חובבי ציון, ליעבע ציוניסטען, וואָס אונזערע 400 אַרבייטער-פֿאַמיליען האָבען געקאָסט דעם פֿאַלקס- פֿאַנד? — (זייער געלד איז דאָך אַ טהייל פֿון דעם פֿאַלקס-געלד) — איבער איין מיליאָן פֿראַנק! בערעכענט וואָס האָט געקאָסט זייער רעזירען פֿון דער היים, זייער פֿאַהרען ביז יפו, זייער אַריינקומען!

און עס איז דאָך איבער 400 פֿאַמיליען! און אויסערדעם ווי פֿיעל פֿאַמיליען פֿון קאַלאָניסטען האַנדווערקער, זענען יעצט אין אַזאַ קריטישער לאַגע, דאָס זיי ווייסען נישט וואָס אונטערצונעהמען? ביי אַזאַ לאַגע און ביי אַזוינע אונטערנעהמונגען און בעשטרעבונג- גען דאָרפֿען מיר זיך נישט רעכענען מיט ציפֿערן. אַנדערע פֿעלקער געבען מיליאָנען, פשוט מיליאָנען אום אַ קורצע צייט אין ירושלים אויסצוהאַלטען; גע- בען הונדערטער טויזענדער פֿאַר איין געביידע... און ווי ווייט הויך, ערנסט און וויכטיג איז פֿאַר אונז, אונזער פֿאַלק, אונזער אַרבייט, אונזערע קאַלאָניעס, פֿאַבריקען און אַלץ וואָס מיר בויען אין אונזער לאַנד? און גראַדע מיר רעכענען, מיר ווילען איבערצייגען אַז עס לוינט אָדער עס לוינט נישט אין דער צייט, ווען מיר זאָלען בעסער אַלע פֿיהלען, פֿיהלען מיט לייב און זעלע, אַז מיר מוזען דאָס בויען, מיר מוזען דאָס קויפֿען; און דאָרט וואו עס אַרבייט דאָס געפֿיהל מיט דעם מוֹד, דאָרט פֿאַלען אַלע השבונות אַראָב.

און נאָך מעהר אַז די השבונות זענען גאָר נישט שלעכט, אַז די השבונות טאַקי ווייזען, דאָס ווען מיר זאָלען נור וועלען וואָלט מען אין ארץ-ישראל אַלעס געקענט מאַכען! און ווען די ערשטע שריט קאָסטען עטוואָס צו טהייער וועלען די צווייטע געוויס וועלעלער און די דריטע נאָך וועלעלער קאָסטען, יעדער אָנהויב איז שווער! ...

און אונזער פֿאַלקס-אַרבייט אין ישוב פֿון ארץ-ישראל, האָטש מיר אַרבייטען שוין 18 יאָהר, איז דאָך נישט מעהר ווי איין אָנהויב! אַזוינע געפֿיהלען, אַזוינע איבערצייגונגען פֿערלאָנגט איצט דער איצטיגער ישוב פֿון אַלע, וועלכע אַרבייטען פֿאַר ציון. ווען אונזערע ציוניסטען אַרבייטען פֿאַר איין ווייטען צוועק, ווען אונזערע חובבי-ציון האָבען זייערע פֿלענער — אין איין זאך מוזען איצט אַלע מסכים זיין, דאָס מען טאָר נישט פֿערלירען קיין איינצעלנעם פֿון לאַנד. איצט טאר מען אויף קיין זאך נישט קוקען, מיר דאָרפֿען זיך נישט רעכענען מיט קויפֿמענישע השבונות אין אַפֿאַלקס אונטערנעהמונג; וואו עס געהט וועגען דער-צו-קונפֿט פֿון איין פֿאַלק דאָרפֿען מיר נישט האָבען צו טהון מיט טרוקענע ציפֿערן. אונזער אַרבייט פֿערלאָנגט אויך האַרץ, קרבנות, געפֿיהל! ... און ווען מיר וועלען אַזוי אַרבייטען וועט מען אפילו נאָך היינט פֿיעל קענען אויפֿטהון!

פאליטישע איבערזיכט.

נאָך דריי וואָכען, אין וועלכע מען איז געווען פֿערוואַרט איבער דאָס לעבען פֿון די אייראפעער אין פעקין, האָט מען ענדליך געקראָגען ידיעות פֿון דער הינענישער רעגירונג אַז די פֿערטרעטער פֿון די פֿרעמדע

פֿרעמדע, און דאָס וועט נור זיין אַ סיגנאַל אויסצוגענען אלע פֿרעמד־
דע אין פעקין. זאָלען די פֿרעמדע מלוכות, שרייבט ער ווייטער, ניט
פֿאדערען פֿון הינאָ נייע ערד פֿאַר זיך, דאָס איז אונגעגלייך; הינאָ
איז אויך צו אַרים אומצוקעהרען די פֿעראייניגטע מלוכות וואָס קאָסט
זיי די איצטיגע נאָך ניט אפיציעלע מלחמה.

און דערוויילע מאַכט זיך דער פֿערייניגטער היל גרייט צו געהן קיין פֿע־
קין. מען רעכענט אז געגען פעקין וועט ארויס פֿון איין זייט היל פֿון טיען־
טויזן און פֿון דער אַנדער זייט וועט ארויסאַרויסע אַרמע פֿון צפֿון־זייט
פֿון אַמור. די מַנְעָה איז נאָך דערוויילע אין דעם, דאָס די אייראָפּעער
האָבען זיך נאָך ניט צוזאַמענגעדעקט, וועמען איבערצוגעבען די פֿיהרונג
פֿון היל. יאַפּאַן וויל אז דער פֿעלדמאַרשאַל זאָל זיין איהרער אַ גענע־
ראַל. דאָס וויל אַבער רוסלאַנד ניט. ענגלאַנד וויל בײַשׂם אופן ניט דער־
לאָזען אַז דער הויפטקאָמאַנדיר זאל זיין אַ רוסישער גענעראַל, דערום
וויל אויך רוסלאַנד ניט אז עס זאָל קאָמאַנדירען אַ ענגלענדער, פֿראַנקרייך
וועט זיך פֿיהלען בעליידיגט, ווען איהר היל זאָל דאַרפֿען שטעהן אונטער
אַ דייטשען גענעראַל, און אַ פֿראַנצויזען קען מען ניט פֿערטרויען אַזא
וויכטיגע שטעל, ווייל די דיסציפּלין אין פֿראַנצויזישען היל איז צו שוואַך,
און אַזוי ווי עס איז שווער דורכצוקומען איבער אַ גענעראַל אַזוי איז
אויך שווער דורכצוקומען די פֿערייניגטע מלוכות אין יעדער אַנדער פֿראַגע,
און דאָס שטערט זיי זעהר שטאַרק אין דער מלחמה. בעזאנדערס שטאַרק
דריקט זיך אויס גאַנץ אַפֿט די פֿיינדשאַפֿט צווישען ענגלאַנד און רוסלאַנד.
ענגלאַנד שטערט רוסלאַנד אויף איהר יעדען טריט, ענגלאַנד האָט ניט
געקענט אפילו פֿון דרך־אֶרֶץ וועגען איינהאַרטען איהר פֿרייד, וואָס די
הינעזער זענען גאַנץ אומגעריכט אָנגעפֿאַלען אויף די רוסען אין אַמור
און אין סיביר.

די געפֿאַהר וואָס האָט געקענט פֿאַרשטעהן ביי דער הינעזישער
גרענעץ איז שוין קלענער געוואָרען, ווייל עס קומט אַלץ אָן נייער רוס־
שער היל. די רוסען האָבען שוין פֿריי געמאַכט דעם וועג איבערן טייך
אַמור, און רוסישע דאַמפּפּשיפֿען קענען שוין ווידער געהן פֿריי איבערן
טייך. די רוסען האָבען איינגענומען עטליכע הינעזישע ערטער ביי דער
גרענעץ, זענען זיי אויך אַריבער און געהען איצט ווייטער אין הינאָ צו
פֿערטהיידגען די אייזענבאַהנען, נור אין דער שטאָדט האַרבין איז נאָך
איינגעשלאָסען אַ רוסישער גענעראַל. צו איהם געהט אויך איצט הילף.
די מלחמה אין טראַנסוואַל קאָסט נאָך די ענגלענדער פֿיעל זאָרג.
די בויערן טהון נאָך אַלץ אָן פֿיעל צרות דעם ענגלישען היל. מיט 2
וואָכען צוריק האָבען זיי געוואונען אַ גרויסען נצחון איבער די ענגלענדער,
און פֿון יענער צייט הערען זיי ניט אויף וואָס ווייטער אַלץ מעהר צו
שטערען די ענגלענדער. דאָ געהען זיי צו פֿון די ענגלענדער זייער
פראוויאנט, דאָ צוברעכען זיי די בריקען, דאָ פֿאַלען זיי אָן אויף אַ אַב־
געטהיילטען פֿאַלק און דאָ פֿרויען זיי אויס זייערע קרעפֿטען זיך צו
שטעלען געגען ראָבערסטען, און ווי די לאַגע ווערט נור פֿאַר זיי גע־
פֿעהרליך טרעטען זיי אַב אין די בערג, וואו זיי קענען גוט אַלע ווענען.
ראָבערסטען איז שוין גענוג אויסגעמאַטערט פֿון דער מלחמה וואָס וויל
גאָר קיין סוף ניט געהען, און זיין בעהאַנדלונג מיט די בויערן ווערט
אַלץ שטרענגער. אין אַראַניען האָט ער אַרויסגעגעבען אַ בעפֿעהל צו
טויטען אַהן שום משפּט יעדען איינוואָהנער, ביי וועלכען עס וועט געפֿונען
ווערען געוועהר. האַבענדיג וועניג פראוויאנט האָט ער פֿון פֿרעטאריא
אַרויסגעשיקט די געפֿאַנגענע פֿרויען און קינדער, כדי פֿטור צו ווערען פֿון
דער אַרבייט זיי מפרנס צו זיין. די בעסערע ענגלישע צייטונגען פֿאַלען
אָן דערפֿאַר אויף ראָבערסטען, ווייל ער שענדעט דערמיט דעם נאָמען
און כבוד פֿון די ענגלענדער.

דער 4־טער קאנגרעס.

נאָך די ידיעות פֿון אַקציאָנסקאמיטעט איז די צאָהל פֿון די
אויסגעקליבענע דעלעגאַטען שוין זעהר גרויס. מען רעכענט, אז יעדענ־
פֿאַלס וועט די צאָהל ניט קלענער זיין ווי אויף דעם פֿאַר אַיאָהריגען
קאנגרעס.

* * *

מלוכות לעבען. עס איז נאָך אפילו וואונדערבאר פֿאַר וואָס קענען
די געזאנדטע נאָך אַלץ אַליין ניט שרייבען זייערע מלוכות, און דערום
מיינען טאקי אייניגע צייטונגען אז מען קען זיך ניט פֿערלאָזען אויף
די הינעזישע ידיעות, אַבער זייער איצטיגע זאָרג איז געווען גאָר אַהן
אַ יסוד, עס קען מעהר קיין ספק ניט זיין, אז די אייראָפּעער און די
געזאנדטע לעבען. מיט דעם פֿערלירט די הינעזישע פֿראַגע איהר שאַרפֿ־
קייט און עס ווערט געשטאַרקט די האַפֿענונג אויף אַ גיכען און
פֿרידליכען אויסלאָז פֿון דער בלוטיגער בעגעגעניש צווישען מזרח און
מערב, ווי עס ווייזט אויס האָבען די געלפֿאַרביגע הינעזער געהאַלטען
איצטיגע צייט פֿאַר גוט ארויסצוטרייבען פֿון זייער לאַנד די ווייסע
אייראָפּעער, און דער גרויסער קולאַק האָט דערום געפֿונען שטיצע און
הילף אי פֿון פֿאַלק אי פֿון דער רעגירונג. הינאָ האָט אַבער אַ טעות
געהאַט, זי האָט ניט גערעכענט אז דאָס גאנצע ווייסע אייראָפּא וועט
ארויסטרעטען מיט אַזאַ אַהדות, נאָך וועניגער האָט זי גערעכענט אז
צו די ווייסע אייראָפּעער און אמעריקאַנער וועלען אויך צושטעהן די
געלפֿאַרביגע יאַפּאנער, גענען די גאנצע וועלט קען הינאָ ניט מלחמה
האַלטען, און דערוועהנדיג ווי גרויס עס איז איצט די געפֿאַהר פֿאַר
איהר, הויבט זי אָן צו זוכען אַ פֿריינד אָדער לכל הפּחות אַ פֿערמיטלער,
וואָס זאָל איהר העלפֿען שלום מאַכען מיט די פֿעראייניגטע מלוכות.
צווערשט האָט זיך די הינעזישע רעגירונג געווענדט צו יאַפּאַן, איהר
אויפֿגעוויזען אויף די סכנה, וואָס שטעהט פֿאַר די מזרח לענדער פֿון
די ווייסע אייראָפּעער, זי געבעטען אום הילף, דערמאַנענדיג איהר אז
נור דער פֿרידען און די פֿריינדשאַפֿט צווישען הינאָ און יאַפּאַן קען
אַבהאַלטען די אייראָפּעער פֿון זייער פֿערלאַנג אויסצוברייטען זייער הער־
שאַפֿט אויך איבער אַזיען. „איצט וויל אייראָפּא צונעהמען פֿאַר זיך
הינאָ, האָט געשריבען דער הינעזישער קייזער, און דערנאָך וועט אייראָ־
פּא זיך אויך געהען צו יאַפּאַן.“ דער בריעף אַבער האָט די יאַפּאנער
ניט אָנגעריסען פֿון זייער בונד מיט די ווייסע. די הינעזער האָבען
דערום אָנגעהויבען זוכען אַ פֿערמיטלער אין אייראָפּא. זיי האָבען זיך
געווענדט פֿריהער צו פֿראַנקרייך, דערנאָך צו די פֿערייניגטע שטאַטען
פֿון אמעריקא, צו דייטשלאַנד און איצט אויך צו דער ענגלישער
קעניגין. אין די בריעף צו די אָנגערופֿענע מלוכות בעדויערט די הינע־
זישע רעגירונג, וואָס די בונטאוושטשיקעס פֿאַלען אָן אויף פֿרעמדע
אונטערטאנען און אויף די קריסטען, איהר וואונש איז, שרייבט זי,
עס זאָל צוריק ווערען שלום צווישען איהר און די פֿרעמדע מלוכות.
פֿאַר איהר זענען די אָנהענגער פֿון אַלע גלויבענס גלייך, און זי וויל
עס זאָלען וואָס גיכער אויפֿהערען די פאגראמען געגען די ווייסע
און געגען די קריסטען.

דער ענטפֿער פֿון די אַלע מלוכות איז כמעט דערוועלבער. זיי
אַלע זאָגען זיך אַב פֿון הינאָס פֿאַרשלאג, כל זמן זיי האָבען ניט קיין
קלאָרע און געוויסע ידיעות פֿון זייערע פֿערטרעטער אין פעקין. זיי
שרייבען, אז נור דאָן קען גערעדט ווערען וועגען שלום, ווען הינאָ
וועט פֿריהער צוזאָגען צו בעשטראָפֿען דעם פֿריינץ טשאַן און אַלע
בעאַמטע, וואָס האָבען געהאַלפֿען דעם גרויסען קולאַק, אז הינאָ וועט
געבען אַ בעפֿעהל צו איהר היל און צו איהרע גובערנאַטארען, זיך
אָנצונעהמען פֿאַר די פֿרעמדע אונטערטאנען, אז הינאָ וועט זיך בעמיהען
מיט אַלע מעגליכקייטען איינצושטילען די מרידה פֿון דעם גרויסען
קולאַק, אז זי וועט צוזאָגען שטרענג צו בעשטראָפֿען די שולדיגע און
אז די געזאנדטע וועט געגעבען ווערען די מעגליכקייט צו שטעהען
אין פֿרייער פֿעבינדונג מיט זייערע מלוכות. דייטשלאַנד האָט צו די פֿאַר־
דערוונען צוגעגעבען נאָך איינע: הינאָ זאָל בעפֿרידיגען דייטשלאַנד פֿאַר
דעם טויט פֿון דעם דייטשען געזאנדטען.

איינער פֿון די קלוגסטע הינעזען, דער וויצע־קעניג לי־חון־טשאַנג,
וואָס האַלט בלומרשט פֿאַר אייראָפּא, האָט דעפּעשירט די פֿרעמדע
רעגירונגען, אז ער אַליין נעמט זיך אָן מיט 20,000 מאַן פֿון אייראָ־
פּעאישען היל איינצושטילען די מרידה פֿון דעם גרויסען קולאַק, ער
ראטה אבער ניט די פֿערייניגטע מלוכות צו געהן געגען פעקין, ווייל
דאָס וועט נאָך מעהר אויפֿבריינגען דעם צארן פֿון פֿאַלק געגען די

אין דער ערשטער אבטהיילונג לערענט מען : חומש פון "בראשית" און, בסדר, די גביאים פון יהושע, לשון-קודש, דקדוק, רוסיש און רעכע-נען. אין דער צווייטער אבטהיילונג, לערענט מען די פרישה פון דער וואך מיט רש"י, גביאים אהרונים, לשון-קודש, דקדוק, רוסיש און רעכענען. 25 קינדער לערנען אלע טאג, צוויי שעה גמרא.

אויף די אלע למודים איז דא א בעשטימטע צייט, אויסער פאר דער יודישער געשיכטע איז קיין בעשטימטע צייט נישטא : מע לערענט זי, ווען עס מאכט זיך...

דער חדר קאסט 150 רובל א חודש. אויסגעהאלטען ווערט ער אויף אונז אונז :

פון 250 חברים-ציוניסטען, וואס ער האט, קריגט ער 40 רובל א חודש, גדרים און גדרות ביי עליזע בריינגען אריין 50 רובל א חודש, און די איבריגע, מווען, נעביך, דערלייגען די ארימע עלטערן פון די קינדער, וועלכע צאָהלען פון פופציג קאפ' ביז 1 רובל א חודש.

עס וואלט געווען א גרויסער יושר, דאס מע זאל די ארימע על-טערן אין גאנצען בעפרייען פון צאָהלען ; ווארום ווי די סומע איז קליין, איז זי דאך שווער פאר דעם ארימאן, וועלכער ווייס נישט וואס זאל ער פריהער טהון מיטן האלבען רובל : — קויפען ברויט, אדער אוועקשיקען זיין קינד אין חדר...

פערלאנגען פון די ציוניסטען, וועלכע האלטען אויס דעם חדר, זיי זאלען צאָהלען מעהר, קען מען נישט, ווייל זיי זענען, על-פירוב, אויך ארימעלייט ; נאך אז עס זאלען ווערען מעהר חברים, דאס קען מען יא ! יעדער יוד מוז זיך אנטהון א פח און צאָהלען 20 קאפ' א חודש, אום ווינע אדער זיין שכנים קינדער, זאלען אויסוואקסען יודען און מענ-שען.

נאך א גרעסערער יושר וואלט געווען, דאס די אויפזעהער, וועלכע בעשטעהען אויס עלף מענשען, זאלען נישט ארויפֿוואַרפען די גאנצע אר-בייט אויף דריי — פיער מענשען, וועלכע זענען אויך טרורים איי פרנסה, און זענען ווייז פֿין רייכקייט. פֿאַר וואס ווען עס ווערט פֿאַרגעשלאָגען דאס מען זאל יודישער געשיכטע אָבעבען מעהר צייט, מען זאל זי טאקי גרינדליך לערנען און עס זאל נישט זיין א דערביי-זאך — פֿאַר וואס דאן ווייזען אלע ארויס זייער גאנצע דעה, זייער שטארקע געגענקראַפֿט, און שטעלען טאקי אויף דאס זייעריגע ? און ווי עס קומט צו אַרבייט מישען מיר זיך נישט ! מישט זיך יא, און בריינגט נוצען !

די "אלט-שטעטישע" זענען, אפילו, נומע ציוניסטען, נאך זיי האָ-בען צופֿיעל מורא פֿאַר די הויכדיגע געגנער. צי דען פֿערשטעהט איהר נישט, דאס ביי פֿינסטערע, ווילדע פֿאַנאַטיקער וועט איהר נאך נישט גע-ווינען מיט דעם וואס איהר וועט נישט לערנען מיט די קינדער קיין יודישע געשיכטע ?

מיט בלינדע מענשען וועט איהר קיינמאל נישט פֿאַרטיג ווערען : זיי לעזען נישט, זיי פֿערשטעהען נישט און וועלען קיינמאל נישט פֿערשטע-הען, וואס אַנאַמטע יודישע ערציהונג פֿאַדערט !

ז. ווענדראָווסקי.

א ציוניסט, סטאַניסלאָוו (גאליציען) : דיענסטאג דען 10 יולי האָבען די ציוניסטישע פּריקאַשיקעס (האַנדעלסאַנגעשטעלעטע) אין סטאַניסלאָוו אָבעדונגען פֿון לעמבערגער יודישען טעאָטער א פֿאַרשטע-לונג פון דעם שטיק "עזרא", וועלכעס האָט געבראַכט ריינע הכנסה פון 280 קראַנען פֿאַר די רומענישע עמינאַנטען. די פֿלעצער אין טעאָטער זענען געווען אויספֿערקויפֿט ביז אויף דעם לעצטען האָט שוין ראַש־הַקָהָל האָבען נישט געוואָלט קויפֿען קיין קאַרטען. די גרויסע טהיילנאַמע פון סטאַניסלאָווער יודען ביי דער וואָהלטה עטיגקייטספֿאַרשטעלונג בעווייזט, אז נישט אלע סטאַניסלאָווער יודען זענען שולדיג אין דעם נידערטער-טיגען בענעהמען זיך געגען אונזערע אומגליקליכע רומענישע ברידער פון וועלכען איהר האָט געשריעבען אין "יוד" (נומר 28). שולדיג זענען נור עטליכע פון אונזערע קהלס-פֿערזאָרגער וועלכע האָבען אזוי נידעריג גע-האַנדעלט קענען אומגליקליכע יודען, און ווענען די עטליכע רשעים קענען נישט בעשולדיגען 13,000 יודען וועלכע וואָהנען אין סטאַניסלאָוו. ווי ווייט דאָס פֿאַלק איז געווען אויפֿגעבראַכט וועגען דער מאַסער מעשה פון די

דער קאַנגרעס האָט ארויסגערופֿען פֿיעל לעבען אין די ציוניסטישע חברות אין ענגלאַנד, אין אלע שטעט, וואו עס זענען נור דאָ יודען, ווערען אָנגעהאַלטען גרויסע ציוניסטישע פֿערזאַמלונגען. עס קומען אָן פֿיעל נייע מיטגלידער.

* * *

פֿרייטאָג אויף מאָרגען נאָך דעם קאַנגרעס וועט זיין די פֿערזאַמלונג פון דער יודישער קאָלאָניאַל-באַנק.

* * *

דער בעוואוסטער פֿראַנצויזישער שירפֿשטעלער בערנאַר לאַזאַר, וואָס איז פֿריהער געווען מיטגליד אין אַקציאָנס-קאָמיטעט, איז אויס-געקליבען געוואָרען אלס דעלעגאַט צו דעם לאַנדאָנער קאַנגרעס.

* * *

מאַקס נאָרדוי איז אויסגעקליבען געוואָרען אלס דעלעגאַט פון פֿאַרזי אין א גרויסע ציוניסטישער פֿערזאַמלונג, וואו ער האָט געהאַלטען א גלענצעדע רעדע.

מען שרייבט אונז.

לאַדז. מיט פֿערגניגען און שטאַלין, קענען מיר בעצייכענען דעם פֿאַקט, דאָס לאַדז האָט שטענדיג פֿיעל גוטעס געטהון מיט איהרע אַרימע לייט, און נאָך מעהר, אין די לעצטע פֿאַר יאָהר. לאַדז איז רייך מיט פֿערשידענע וואָהלטהעטיגע חֲבֵרוֹת, ווענען וועלכע דאָ איז נישט דער פֿלאַץ צו רעדען. מיר וועלען נור אָנווייזען, אויף וויפֿיעל מע זאָגט ביי אונז פֿאַר קינדער, פֿאַרן יונגען דור : עס עקזיסטירען אין לאַדז, א "בית-חומים", א "בית-מחסה" פֿאַר יודישע קינדער, א "בית-מחסה" פֿאַר יודישע קראַנקע קינדער, אַנאַ-בייטס-שולע פֿאַר יודישע מיידלעך, עס זענען דאָ יומער-קאָלאָניען, ס'איז דאָ א "תלמוד-תורה" מיט א האַנדווערקער-אַבטהיילונג, וועלכע קען דינען אלס מוסטער פֿון אַרדענונג, און איבער וועלכע מיר וועלען בע-זונדער רעדען, ווייל זי האָט עס פֿערדינט.

די אלע שולען און אַנשטאַלטען ערהאַלטען אין זיך טויערער אַרימע, יודישע קינדער, וועלכע געהען פֿון דאָרטען ארויס מענשען, בע-זאָגט אויפֿ'ן גאנצען לעבען. נאָך דאָס אָנקומען אין די אלע ערטער איז פֿערבונדען מיט גרויסע שוויריגקייטען : מע דאַרף דערצו פֿאַטעקציעס מיט צִדְדִים, און וויפֿיעל מע זאל זיך נישט מאַטערען אלעמען צופֿרידען שטעלען, קען מען עס דאָך נישט ; ווייל די צאָהל פֿון די וועלכע ווילען אָנקומען אין די שולען, זענען שטענדיג צעהן מאל גרעסער, ווי די צאָהל פֿון די פֿרייע ערטער. דעריבער מווען פֿיעל עלטערן, וועלכע וואָלטען, נעביך, זעהר געוואָלט אז זייערע קינדער זאלען זיין פֿון די גליקליכע, וואָס קומען אָן אין די שולען, — אָבעבען זייערע קינדער אין אַזעלכע חֲבֵרוֹת, וואו דער רבי פֿערשטעהט געוויס נישט מעהר פֿון תלמיד, און פֿון וואָנען עס געהען ארויס קאָליקעס וואָס טויגען נישט צו גאָט און נישט צו לייטען.

די עלטערן טהוען עס מיט א וועהטאָג אין האַרצען, נאָך וואָס קענען זיי בעסער מאַכען ? — אויף א פֿרייען אַרט, אין איינע פֿון די שטאָדט שולען, קען מען אָבוואַרטען יאָהרען-לאַנג.

אויף "אַלט-שטאָדט", וואו די אַרימקייט, שמוין און ווילדקייט געוועלטיגען מיט זייער גאנצער קראַפֿט, וואו די אומגליקליכע, אַרימע וועבער, שערער, האַנדלאַזשעס און נאָך אַזוינע אַרימעלייט, זענען נישט ביכולת אָבצוגעבען זייערע קינדער, אפילו אין א "ווילדען" חֲבֵר אויך, — האָבען זיך אין דעם לעצטען, פֿאַר לאַדז טרויעריגען יאָהר, אָנגעהויבען צו בעווייזען מאַסען "גאס-קינדער", נאָך ווי ביי לייטען. דאָס האָבען בעמערקט די ציוניסטען פֿון "אַלט-שטאָדט", מעהרסטענטהייל אין פּוילען געבאַרענע אַרטהאָדאַקסישע יודען, און האָבען געגרינדעט א "חֲבֵר־מִתְקָן", פֿאַר הונדערט "אַלט-שטעטישע", — יונגליך.

דער חדר ווערט צוטהיילט אויף צוויי אבטהיילונגען : פֿאַר גרע-סערע און קלענערע קינדער.

רעכט צו וואָהנען אין קיעוו, טאָרען נישט אָנקומען אויף היילען זיך אין פּרוואַט-קליניקעס, ווייל לויט דעם 158 אַרטיקל וועגן פּאַספּאָרטען מעגלען יודען קומען צו פּאָהרען קיין קיעוו, נור כדי צו קורירען זיך אין אַניווערסיטעטס „קליניקען“, און מיט מינעראַל-וואַסער.

= אין דער סודעבנער פּאַלאַטע אין קאַזאַן איז געווען אַ משפּט ווע-גען דער פּאַרדערונג פֿון מאַן און ווייב פֿעלזער, אַז מען זאָל ערקענען וויערע קינדער פֿאַר כשר'ע. די פּעלזערס האָבען בעקומען חופּה וקידושין לויט דעם דין און וויער חתונה איז פֿערשריבען געוואָרען אין די ביכער פֿון אַ ראַבינער אין סאַמאַרע, וועלכער איז שפּעטער ערקענט געוואָרען פֿאַר נישט קיין ריכטיגען ראַבינער לויט געזעץ, און דערום איז אַלץ וואָס ער האָט אָב-געטון אין דער צייט פֿון זיין רבנות פֿעררעכענט געוואָרען פֿאַר נישט-גילטיג. אזוי איז אויך די חתונה פֿון די פּעלזערס ערקענט געוואָרען פֿאַר נישט-גיל-טיג, און די קינדער וועלכע זענען געבאָרען געוואָרען פֿון דער דאָזיגער חתונה — פֿאַר נישט קיין כשר'ע. די פּעלזערס האָבען דערלאָנגט אין סוד, אַז מען זאָל אויספֿרעגען עדות, וועלכע וועלען בעווייזען אַז די קינדער זענען געבאָרען געוואָרען אין דער צייט בשעת זיי זענען געווען מאַן און ווייב, און אַז מען זאָל אַנערקענען וויערע קינדער.

צום ערשטען האָט דער אַרוואַסני סוד און די סודעבניע פּאַלאַטע אָכגע-זאָגט די פּאַרדערונג, ווייל עס איז נישטאָ קיין צר שכנגד אין דעם פּראָצעס, האָט די פּעלזערס האָבען געטענה'ט, אַז ווייל וויערע קינדער זענען נישט פֿער-שריבען אין די מעטריקעס, האָבען זיי נישט קיין רעכט איינצורעטען אין דערהיילען. וועגען דער אַנקלאַגע פֿון פּעלזער האָט דער סענאַט קאָסירט דעם בעשלוס פֿון דער פּאַלאַטע און געהייסען נאָך אַ מאל דורכזעהען דעם משפּט. די פּאַלאַטע האָט אויסגעפרעגט עדות און גע'פּסק'נט אַז די קינדער פֿון די פּעלזערס ווערען אַנערקענט. דער פּסק איז זעהר וויכטיג, ווייל עס טרעפֿען זיך אָפֿט ביי יודען חתונות וועלכע זענען נישט-גילטיג לויט געזעץ.

= די חברה צו פֿערברייטען בילדונג צווישען יודען האָט בעשלאָסען אויסצוהאַלטען אַ געוויסע צאָהל שילערינס אויף די פּעדאָגאָגישע און פֿרעכל-קורסען, כדי מען זאָל זיי צוגרייטען פֿאַר לעהרערינס אין די יודישע שולען אויף דער פּראַווינץ מיט די שילערינס וועט מען אויך לערנען העברעאיש און יודישע געשיכטע

= גענעראַל זשילינסקי, וועלכער האָט איבערגענומען די פֿערוואַלטונג פֿון אַ עקספּעדיציע, וואָס פֿערנעמט זיך מיט דעם טריקען בלאַטעס, האָט געגעבען אַ בעפֿעהל אַז מען זאל אויך צוהעלפֿען די יודישע ערדאַרבייטער אין באַברויסק אויער (מינסקער גוב) אויסצוריקענען די בלאַטעס אויף וויערע פֿעלדער, גלייך ווי מען העלפֿט די פּויערים אין יענער געגענד. דער בעפֿעהל איז נוגע בעוונדערס די קאַלאָניעס קאָוזשיצא, קאָלאָוויצשי און שצערדין. גראַבענדיג די קאַנאַלען מעגען די יודישע קאַלאָניסטען אַכפֿיהרען דאָס וואַ-סער דורך דער רעגירונגס ערד.

*

דייַטשלאַנד. = אין שלאָוו (פּאַמערען) איז דער המון בע-פֿאַלען יודען באַלד ווי דאָס מיליטער איז אַרויס פֿון שטאָדט אויף מאַנעווערעס. מען האָט אויסגעבראַכען אַלע שויבען אין די יודישע הייזער און געוועלכען. דער הויז טרעפֿט אָן 1000 מאַרק.

= אין קעניגסבערג האָבען זיך די פּאַרנעהמסטע מענשען געווענדט מיט אַ ביטע צו דער רעגירונג, אַז זיי זאָל מעהר נישט אַרויסטרייבען פֿון שטאָדט קיין רוסישע יודען. זיי פֿערזיכערען די רעגירונג אַז די רוסישע יודען זענען זעהר פֿיינע מענשען, זיי ברענגען נוצען דעם מסחר און געבען נדבות נישט נור אויף יודישע נור אויך אויף קריסטליכע וואָהלטהעטיגע אַנשטאַל-טען.

*

רומעניען. = אין רומעניען איז געוואָרען אַ ניי מיניסטעריום און דער ניער מיניסטער-פרעזידענט איז פּעטער קאַרפּ. קאַרפּ איז אַ מתנגד פֿון בערגע-צונגען געגען יודען, ער איז געווען מיניסטער בשעת מען האָט פּאַרגעלעגט אין רומענישען פּאַרלאַמענט, אַז מען זאָל יודען נישט צולאָזען אין די רעגירונגס-שולען, און ער האָט דאָן פּראָטעסטירט געגען דעם, זיין פּראָ-טעסט אָבער האָט נישט געהאַלפֿען און דאָס געזעץ איז אָנגענומען געוואָרען.

עס איז יעצט וועניג צו האָפֿען עס זאָל קומען צוליב קאַרפּ איין ענדערונג אין דער לאַגע פֿון די רומענישע יודען, דער גאַנצער פּאַרלאַמענט איז דורכגענומען מיט שנאה צו יודען, אין דאָס מיניסטעריום מוז ווילענדיג נישט-ווילענדיג נאכגעהען דעם פּאַרלאַמענט.

= די עמיגראַציע פֿון רומעניען, עס פּאָהרען אַרויס פֿון רומעניען נישט נור אַרימע לייט אַליין, נאָר אויך רייכע מענשען. אַ גרויסער סוחר אין בראַילאָ שמעון בערנשטיין האָט פֿערקויפֿט זיינע הייזער און זיין גרויס געשעפֿט, אָבערלייזט דערפֿאַר 200.000 פּראַנק און מיט דעם געלד אַרויסגעפֿאָהרען קיין קאַנאַדא, אין בוקאַרעסט האָט זיך געמאַכט אַ חברה פֿון עמיגראַנטען, וועלכע געהט נור אַריין אַזעלכע מיטגלידער, וואָס פֿער-מאַגען וועניגסטענס 20,000 פּראַנק, דער גרינדער פֿון דער חברה איז דער בוקאַרעסטער באַנקיר האַלפּערן. די רומענישע רעגירונג טהוט אַלע מיט-

יודישע אַנטיסעמיטען בעווייזט אויך דאָס, אַז מען האָט ביי די ראשי-הקהל אים שבועות אַלע פֿענסטערשויבען צושלאָגען. — אַלע רומענישע עמיגראַנטען וועלכע געהען פֿאַרביי אונזער שטאָדט ווערען זעהר פֿריינד-ליך אויפֿגענומען און מיט אַלעם מעגליכען אונטערשטיצט, 2 טאָג צופֿאַר, איידער די אַנטיסעמיטישע מסירה איז געשעהען האָבען די ציוניסטען שטאַרק אַנטירט און געזאַמעלט אַניערך פֿון 16,000 קראַנען און אין דער פּאַלקס-קיך איז געווען פֿאַרבערייטעט פֿל טוב פֿאַר די דורכרייזענדע עמיגראַנטען, ליידער האָט עס זיך אונזערע יודישע אַנטיסעמיטען, די פֿער-זאָרגער פֿון סטאַניסלאַווער קהל, פֿערגלויבט אָבצוטהון אַ שפיציל וועלכעם האָט אונזער שטאָדט געבראַכט צו שאַנד און שפּאַט אין די אויגען פֿון דער גאַנצער וועלט. מיר האָפֿען אַז די שאַנד וועט בלייבען אויף זיי, אויף די פֿערזאָרגער אַליין, און מיר סטאַניסלאַווער יודען זענען ריין פֿאַר גאָט און פֿאַר מענשען.

די יודישע וועלט.

רוסלאַנד. — די „אדעסקיא נאָוואַסטי“ זענען מודיע, אַז בשעת עס זענען נישט לאַנג געווען אין פעטערבורג רעלעגאַטען פֿון דער חברה יק"א, האָבען זיי זיך פֿאַרגעשטעלט דעם מיניסטער דעם אינערען. דער מיניסטער האָט אויסגעריקט זיין וואונש, אַז יודישע בעל-צדקה זאָלען עוסק זיין צו פֿערבעסערען דעם שלעכטען היגיענישען שטאַנד פֿון די דירות פֿאַר בעל-מלכות אין אַרבייטער. ער האָט אָנגעוויזען אויף דעם, אַז בויענדיג בעוונדערע הייזער פֿאַר די אַרבייטער און בעל-מלכות און קויפֿענדיג דערצו פּלעצער, זאָל מען געבען די מעגליכקייט דעם אַרבייטער-קלאַס אַז ער זאָל קענען איינריכטען וואַרשטאַטען פֿאַר זיך צו דער מלאכה, און קויפֿען קיינע שטיקליך ערד אויף גערמער.

כדי אויסצופֿיהרען דעם געדאַנק פֿון מיניסטער דעם אינערען האָט די חברה יק"א געכאַכט אַ בעוונדערע קאָמיסיע, וועלכע האָט זיך גענומען גרינדען איין אַקציענגעזעלשאַפֿט צו דעם צוועק. מען האָט בעשלאָסען צו שטע-לען די געזעלשאַפֿט אויף געש, פֿט-יפּודות, וואָס עס אַנבעלאָנגט איהר איינ-ריכטונג און פֿיהרונג, דאָס קאַפיטאַל פֿין דער געזעלשאַפֿט איז בעשטימט גע-וואָרען די ערשטע צייט אויף 500,000 רובל, וועלכע זענען איינגעטהיילט אויף 1000 אַקציעס צו 500 רובל. מען קלערט שפּעטער צו פֿערקלענערען דעם ווערט פֿון יעדער אַקציע אויף 250 ר', כדי עס זאָל זיין אויף זיי מעהר קונים. פֿון פֿערדיענסט וועט מען געבען די ערשטע 4 פּראָצענט די אַקציע-רען פֿון דער געזעלשאַפֿט, און דעם רעסט וועט מען אַוועקגעבען אויף שטיצע אַרימע בעל-מלאכות, אויף ביליגע קיכען א. ו. וו.

כדי צו קרינען אַזא גרויסען אַקציע-קאַפיטאַל וועט די חברה יק"א אַליין אַריינלעגען 90 פּראָצענט פֿון קאַפיטאַל ד. ה. 450,000 ר', מיט דעם בערינג אַז די איבעריגע 50,000 ר' זאָלען געבען פּרוואַטמענשען.

די חקנות פֿון דער געזעלשאַפֿט, וואָס זענען פּאַרגעשטעלט געוואָרען דעם פינאַנצמיניסטער, וועלען לויט די יריעות, וועלכע מען האָט ערהאַלטען, בקרבּ בעשטעטיגט ווערען. די ערשטע אַרבייט פֿון דער געזעלשאַפֿט וועט זיין אין ווילנאַ, וואו עס ווערען געבויט—פֿאַר דאָס געלד, וואָס די חברה יק"א האָט געגעבען פֿאַרויס—2 גרויסע הייזער מיט 220 וואָהנונגען, איינגע-ריכטעט בעקוועם און גוט צום געזונד. אין הערבסט וועט מען פֿערדינגען די וואָהנונגען יודישע בעל-מלאכות און אַרבייטער אויף לייכטע בערינגונגען. די געזעלשאַפֿט וועט קירצליך אָנהייבען צו אַרבייטען אויך אין אַנדערע שטעט פֿון דער „משערטא“. אין די הייזער, וועלכע מען וויל בויען אין אַנדערע שטעט, וועלען ווערען געמאַכט פּרייטען פֿאַר קינדער, וואו זיי וועלען קענען זיין ביי-טאָג אונטער אויפֿוויכט פֿון עלטערע, קלינקען, זאָלען אויף אַבענד-קורסען און פֿאַרלעוונגען. בכלל וועט די זאך געשטעלט ווערען גרויס. די פּאַרשטעהער פֿון דער דאָזיגער-אונטערנעהמונג האָבען זיך געווענדט מיט אַ ביטע צו אייניגע אדעסער יודען, זיי זאָלען זיי בעהילפֿיג זיין אין דער ניצלי-כער זאך. פֿון די חקנות פֿון דער געזעלשאַפֿט זעהט מען אַז זיי וועט אַרביי-טען אין די 25 גובערניעס פֿון דער משערטא, וואו זיי וועט בויען הייזער און פֿערדינגען נישט פֿערמעגליכע מענשען, וועלכע לעבען פֿון אייגענער אַרבייט. אין די הייזער וועלען געמאַכט ווערען וואַרשטאַטען אויף פֿערשידענע מלאכות אויך וועט מען קויפֿען ערד אויף גערמער. בראש פֿון דער אונטערנעהמונג שטעהט באַראַן ג. א. גינצבורג. כדי צו פֿיהרען אין יעדען אָרט די געשעפֿטען פֿון דער געזעלשאַפֿט וועלען ווערען געמאַכט קאָמיטעטען אין די שטעט און דארונטער אויך אין אַדעס. כדי צו קויפֿען אָרער צו פּאַכטען ערד אין דערפֿער אָרער אין די גובערניעס אויסער דער משערטא וועט די געזעלשאַפֿט—לייט אַסטאוו—מוזען יעדעס מאל בעטען איין ערלויבניש פֿון פינאַנץ-מיניסטער.

= איין ערקלערונג. די קיעווער „גיבערנסקע פּראַוועניע“ האָט ערקלערט אין דעם בעפֿעהל פֿון 20 יוני, אַז יודען, וועלכע האָבען נישט קיין

נוגע דעם מיליטעריענסט. די אויפגאבען פון דעם דאזיגען דעפארטמענט ווע-
לען זיין: (1) צו האַבען השגחה אויף אלע אנשטאלטען ביים אָבגעבען אין
סאַלאַטען; (2) צו פיהרען אלע ענינים פון פריוו; (3) צו מאכען אלע נייטיגע
הכנות צום מאַכיליווערען דאָס היל; (4) פאַרצולעגען פראַיעקטען פון געזעצען,
וועלכע זענען נוגע די אָנגערופענע פונקטען.

— אַמחנה אַשר ייכער. דער בעריהמטער פוילישער שרייבער
הענריק סיענקעוויטש האָט בעקומען אַ שענע מתנה צום אנדענקען
פון זיין 25-יעריגען יובילעאום, זייט ער איז געוואָרען שרייבער. די פאַלאַקען
האָבען געקויפֿט פֿאַר 52.000 רובל אַ גוט „בלענגארעק“ און קעלצער גובער-
און איהם געשענקט. ה. סיענקעוויטש איז נישט קיין נצרך; ער האָט פרנסה בכבוד
פון זיין פֿערדער און דאַרף צו קיינעם נישט אָנקימען, נאָר די פאַלאַקען האָבען
איהם אַזוי געוואָלט מהנה זיין, כדי ער זאָל קענען לעבען במנוחה און שרייבען
זיינע ווערק. דאָס גוט האָט אַקערפֿעלר, וואָלר, לאַנגעס, הייזער און אַ שענעם
אינוועסטאַר, דאָצו האָבען זיך נאָך געפֿונען מענשען וועלכע האָבען געוואָלט
אויספֿוצען דאָס הויז, וואו סענקעוויטש וועט וואָהנען, און זיי האָבען יעדער
געשענקט שענע זאַכען פֿאַר די ווירטשאַפֿט.

— דער סענאַט האָט ערקלערט, אַז פֿאַר אַ מוס וועלכען מען בעקומט
פון אַ אימגליק אויף דער אייזענבאַהן דאַרף די אייזענבאַהן בעצאָהלען, אָבשא-
צענדיג נישט נור וויפֿעל דער פֿערוואַנדערטער האָט פֿריהער פֿעררייעט, נאָר
אויך וויפֿעל ער וואָלט שפעטער קענען מעהר פֿעררייענען לויט זיינע אייגענ-
שאַפֿטען און די תנאים פון אָרט, וואו ער וואָהנט.

ווי אַבצוהיטען זיך פון סוחר אַטע. דער בעקאנטער היגי-
עניסט וואָלאַד וואָרנט אַז מען זאָל אַכטונג געבען אויף די קינדער, אַז עס
זאל שטענדיג זיין ריין ביי זיי די הענד, די פנימער און די נעז, שפֿילענדיג אויף
דער ערד און אין זאַמד געהמען זיי אריין אין זיך מיקראָבען, וועלכע בלייבען
אין קערפער, אין ברענגען אַפֿט צו סוחר אַטע. די דאָזיגע קראַנקהייט ליעגט יאָה-
רען לאַנג בעהאַלטען אין קערפער ביז זי וווייט זיך אַרויס. און דאָרדן וויל
מען היט נישט אָב די קינדער זיי זאָלען זיך נישט וואַלגערען אין שטויב טרע-
פֿען זיך אַ סך סוחר אַטעניקעס אין פֿאַמיליעס, וועלכע האָבען קיינמאָל נישט גע-
ליטען אויף דער קראַנקהייט.

דייטשלאַנד. לופֿט באַלאַן פון גראַף צעפֿעלין. שוין
לאַנג קלערען גרויסע חכמים און מעכאַניקער ווי צו מאַכען איין לופֿטבאַלאַן,
אז ער זאָל קענען פֿליהען וואוהין מען וויל, מיט דעם ווירד און געגען
דעם ווירד. אַצונד שרייבען די צייטונגען אַז אַ דייטשער גראַף צעפֿעלין
האָט נאָך 30 יאָהר אַרבייט אויסגעטראַכט אַזאָ לופֿטבאַלאַן, דער לופֿטבאַלאַן
בעשטעהט אין דער פֿעראייניגונג פון 17 בעזונדערע באַלאַנען, וועלכע זענען
אַריבערגעדעקט מיט אַלוימיניום. דאָס פֿעל באַלאַנען איז דאָס פֿליהען
זיכערער, ווייל אין פֿאַל ווען עס פֿלאַצט איין איינצעלנער באַלאַן פֿאַלט דער
גאַנצער באַלאַן נישט אַראָב, דען די איכריגע באַלאַנען האַלטען איהם אין דער
לופֿטען. צום באַלאַן זענען צוגעבונדען 2 שיפֿליך און אין יעדען שיפֿיל איז דאָ
אַ מאַשינע פון 15 פֿערדעקראַפֿט וועלכע זענען ביכולת צו פֿיהרען דעם באַלאַן
אויך געגען דעם ווירד.

אין פֿרידריכסהאַפֿען האָט מען געמאַכט אַ פֿראַכע מיט דעם
נייערפֿונדענעם לופֿטבאַלאַן. באַלד ביי דעם אָנהויב איז די זאך נישט געראַטהען,
דאָס אנפֿילען פון באַלאַן מיט גאָי האט געדויערט אַנשטאַט 5 שעה — 25 שעה,
מען האָט שוין געוואָלט די רייווע אָבלעגען. ווייל עס איז געווען אַ שטאַרקער
ווירד, נאָר דער ערפֿינדער צעפֿעלין האָט דוקא געוואָלט פֿאָהרען, ער האָט
זיך אָבגעזעגענט און איינגעשטיגען אין דעם שיפֿיל צוזאַמען מיט זיינע חברים.
דער באַלאַן איז אויפֿגעשטיגען און איז געגאַנגען געגען ווירד, נאָר קומענדיג
אין דער הויך פון 200 מעטער האָט ער נישט געקאָנט אויסהאלטען די קראַפֿט
פון ווירד, און איז געגאַנגען אַנשטאַט אין דרום קיין צפֿון-זייט. פֿלוצלינג האָט
ער אָנגעהויבען אַראָב צו פֿאַלען ווייל עס האָט געפֿלאַצט איינער פון די באַלאַ-
נען. ער איז אָבער נישט אַראָבגעפֿאַהלען מיט אַמאָל נאָר ביסליכווייז. דער
באַלאַן איז אַראָב אויף דעם וואַסער און האָט זיך רוחג געשטעלט אויף זיינע
שיפֿליך. — דער לופֿטבאַלאַן איז אַלזאָ געפֿלויגען געגען ווירד, נאָר די נסיעה
בכלל איז נישט געראַטהען און מען דאַרף וואַרטען אויף נאָך אַ פֿראַכע. חוץ
דעם זאָנען מבינים אַז מען דאַרף נאָך פֿערבעסערען דעם באַלאַן אין פֿיעל
זאַכען.

דאס יתומ'ל.

געזאַנט שוין קדיש, ווהנעלע? — האָט געפֿרעגט מיט אַצערמליכ-
קייט אין שטים חֵיה, די יונגע אַלמָנָה, איהר זעקס-יאָהריגען מִשְׁקָה'ן.
באַלד האַפֿט זי איהם פֿאַר אַ הענטיל, שטעלט איהם קענען זיך,
קוקט איהם אָן עפֿים דרינגענדיג און מיט לעבע, פֿערייכט דאָס היטעלע
אויף זיין קעפֿיל — זאָל עס איהם גיט דריקען דעם שטערענדיל, גיט

לען כדי אָבצוהאלטען די רייכע לייט פון ארויספֿאַהרען, נאר זיי האָבען זיך
געגעבען אַ וואָרט ארויסצופֿאַהרען פון רומעניען און וועלען זייער וואָרט
מקיים זיין.

*

פראנקרייך. — ארעדע פון דר. נאָרדוי. דעם 20טן
יוני האָט די חברה „מבשרת ציון“ אין פאריז צוזאַמענגערופֿען א פֿער-
זאַמלונג כדי אויסצוהערען א פֿאַרטראַג פון נאָרדוי. די אסיפה איז געוואָרען
געעפֿענט דורך דר. אלכסנדר מאַרמאָר עק, וועלכער האָט פֿאַרגעשטעלט
די קריטישע לאַגע פון די רומענישע יודען און גערופֿען יעדען יוד בעזונדער ער
זאָל ביייהלפֿיג זיין אינזערע אַריבער ברודער אין וויער אומגליק. נאָכדעם האָט
דר. נאָרדוי געהאלטען אַרעדע וועגען „די אויפֿגאבען פון ציונים“. דער
רעדנער האָט אָנגעהויבען מיט דעם, אַז די רומענישע יודען האָט געטראָפֿען דאָס
אומגליק פֿלוצלינג, אומגעריכט. 250.000 ביז 300.000 האָבען זיך נאָך פֿאַר אַ
קורצער צייט איינגערעדט, אַז זיי האָבען — ווען נישט קיין ויכער היים —
אָבער דאָך אהיים. מיט איינמאָל איז די ערד ווי איינגעזינקען אונטער זייערע
פֿיס און זיי הענגען אין דער לופֿטען. ביי אַזא שרעקליכען אומגליק איז די
פֿראַגע: ווי פֿעהאלטען זיך די איכריגע יודען צום אומגליק פון זייערע ברי-
דער? די רומענישע יודען, וועלכע געהען אויס פֿאַר הונגער, געהען אוועק פון
לאַנד צו פֿוס. די וואַנדערער דערוועקען דאָס רחמנית אפילו פון קריסטען, און
אומעטים וואוהין זיי קומען שענקט מען זיי אַ קרעכץ, נאכטקויפֿט און אביסיל
עסען. אָבער ווי שטערט עס מיט אונזערע יודען? האָבען זיי אויך
מיטלייך מיט זייערע פֿערוואַנדלטע ברודער? אין סטאַטאָס לוי, דערצעהלט
מען אונז, האָבען די יודען זיך געסטאַרעט אַז מען זאָל די רומענישע יודען
נישט אריינלאָזען אין שטאָרט. וויל זיי קענען פֿערשלעפֿען אַ קרענק. דער פֿאַל
איז נישט געווען קיין איינציגער: אַ יודישער דעפוטאַט פֿון רייכסטאג אין בודאַ-
פעסט (אונגאַרן) האט פֿאַרגעלעגט, אַז מען זאָל פֿאַרשלאָסען פֿאַר יודען די
אונגאַרישע גרעניץ; אין וויען האָט די יודישע קהלה זיך וועניג אומגעקוקט
אויף די רומענישע עמיגראַנטען, וועלכע זענען געקומען אהין מחנות-ווייז, און
אין לאַנד אָן האָבען זיך געפֿונען עטליכע בעלי צדקה, וועלכע האָבען גע-
וואָלט צוריקשיקען די עמיגראַנטען קיין רומעניען אויף זייערע הוצאות... אייניגע
פון אונזערע מתנגדים זאָגען נאָר אַז דער ציוניזם איז „זלריג אין דער רומעני-
שער עמיגראַציאָן, די רומענישע יודען זענען ביז אהער געלעגען רוחג און שטיל
געליטען. די ציוניסטען האָבען זיי איינגעגעבען אין עהרענגעפֿיהל, איינגערעדט,
אַז מען דאַרף זיך נישט ראַזען טרעטען מיט די פֿיס, אַז מען דאַרף זיך בעפֿרייען
מיט אייגענע כחות נישט וואַרטענדיג אויף פֿערמער הילף, און — דער עולם
האָט אָנגעהויבען צו וואַנדערען. אויף אַזעלכע בעשולדיגונגען קען איך אַיך —
זאָגט דר. נאָרדוי — נור איינס ענטפֿערען: עלענד! ווייט איהר דען נישט,
אַז מיט דער דאָזיגער בעשולדיגונג גיט איהר אונז אָב דעם שענסטען כבוד?
עס איז מאַקי אמת, און מיר ריהמען זיך דערמיט; מיר האָבען אויפֿגעוועקט איי-
האַרץ פון די יודען דעם חשק צו פֿרייהייט, מיר האָבען אויפֿגעפֿרישט אין זיי
דאָס געפֿיהל צו דערקלערען וויער מענשיכען ווערט, מיר האָבען זיי אויפֿגע-
רודערט צו טהון און צו שאַפֿען, און געלערנט: צו ראַנגלען זיך פֿאַר וויער
פֿאַלק און פֿאַר וויער צוקונפֿט! דאָס שאַפֿען פון אַ מאַראַלישער אחרות פון
יודענטום, דאָס אויפֿלעבען פון דעם יודישען פֿאַלקס-געפֿיהל, און דאָס איינריכ-
טען פון איין אָרגאַניזאַציע וועלכע זאָל שטענדיג טראכטען וועגען אַ צוועק, דאָס
איז די זאַכען וועלכע פֿעהלען אונזערע רומענישע יודען און פֿאַר וועלכע זיין
מוזען טייער בעצאָהלען!

*

ענגלאַנד. די רומענישע עמיגראַנטען אין לאַנדאָן.
די לעצטע צייט האָבען אסך יודישע עמיגראַנטען פון רומעניען גענעכטיגט
אין די גאַסען פון לאַנדאָן, מיט עסען האָבען זיי פֿערוואָרט די יודישע ארביי-
טער, שופֿטערס און שניידערס. עס איז געווען שען צו זעהען ווי די ווייבער
האָבען זיי געטראָגען עסען פון אלע זייטען, די — אַ טעפֿיל קאווע, די אנדערע
— אַ קריג מילך און נאָך איינע — אַ שטיק ברויט.

בערך הונדערט עמיגראַנטען האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען פֿאַר דער
וואָהנונג פון דער וואָהלטהעמיקער חברה באַאַרד אָף גאַרדיענס און פֿערלאַנגט
הילף. דער סעקרעטאַר פון דער חברה ה'סטעפֿאַני איז ארויסגעגאַנגען צו
זיי און געבעטען זיי זאָלען זיך פֿאַנאָדער „געהען; ער האָט צוגעזאָגט אַז
דער קאָמיטעט פון דער חברה וועט בעטראכטען יוואָס מען קען פֿאַר יערערען
טהון. דער עולם איז אָבער געבליבען אויף אַרמ, ביז פֿאַליציע האָט זיך
אריינגעמישט און ציטריבען די עמיגראַנטען, דער סוף איז געווען, אַז די חברה
האָט נישט געהאַט קיין אנדער הילף פֿאַר די עמיגראַנטען ווי זיי ראטהען
צוריקפֿאַהרען קיין רומעניען. נאָר אייניגע האט מען געגעבען אויף הוצאות צו
פֿאַהרען קיין קאַנאַדאַ.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

רוסלאַנד. — עס איז בעשלאָסען געוואָרען פון דער רעגירונג צו
מאַכען אין מיניסטעריום אַ בעזונדערע אָבטהיילונג פֿאַר ענינים וועלכע זענען

נאנצע נעכט געזעסען ביי איהר ווינעל, האָט זי אָבעראַשעוועט...

— בריינג מיך ניט, לעבער נאָט, יעצט צו אַזוינס! —

אַהן איהם יעצט וועט זי דאָס געוויס גאָר נישט אויסהאַלטען...
און נאָך טונקעלער ווערען די אויגען, מעהר חֲשֵׁך, קאַנטיג, האָט
זיך איהר אויף דאָס האַרץ געלענט...

— זעה, מאַמע, זעה! — האָט משקה אויסגעשרינען מיט שטאַלן
געמישט מיט אינפֿעט, און מיט רייזן האָט ער געדערהט זיין קליין פֿויס-
טעלע, אָנגעפֿילט מיט "בערעליך" (תִּשְׁעָה-בָּאֲבִיּוֹנִים שִׁישְׁקֶס) — אַ האַ-
טאַקע! —

די מוטער האָט יעצט אַ היבשע וויילע גאָר מיט קיין ריהר אפילו
ניט געענטפֿערט אויף זיין אויסרוף; ער האָט עס בעמערקט און האָט עס
רעכט בענוצט פֿאַר זיין וואונש. אין דער שטיל, אויף די שפּיצען פֿינגער
גנבֿעט ער זיך אַוועק הינטער איהר — ס'וילט זיך איהם שוין לאַכען,
שטאַרק לאַכען, נאָר קוים, קוים האַלט ער זיך איין — ער דערהט איין
דער מוטער אין די האַר "אַ בערעלע" — דאמאלס הויבט ער אָן הויך
טאַקע, פֿריי און לוסטיג צו לאַכען. — אַך, שקאַציקל קלייניקער —
קנייפט איהם אָן די מוטער אַ בעקיל — דו ווייסט שוין אויך אַלע שטיק? ...
וואו האָסטו דאָס גענומען? ... אַזא "וויזליגעל"...

— אין בית-מדרש מאַמע... ביי ייבּע מאַשעס...

— לויבּע מאַשעס וועט איהם געבען... רייצט איהם די מוטער —
לויבּע איז דאָך שוין אַ גרויסער — שפּיעלט ער מיט דיר אויך, וואָס?
אַדע האַבען דאָך דיך פֿיינט...

— ניין, אַיע האָט...

ווארום האָב איך דיך אַזוי פֿיינט? —

— ניין, אויכעט האָט...

— איך האָב עס דיר ווען געזאָגט אַזוי - אַה? —

— כ'ווייס...

און ער שאַקעלט צו אַזוי מיט'ן קעפּיל, וואָס עס ווייזט, אז קיי-
נער וועט איהם נאָר נישט איינערדען קיינמאָל אַנדערש.

די מוטער דריקט איהם צו זיך און קושט איהם לאַנג און לעבליך.
— זעה-זשע, זונעלע, איך וועל דיך האַלט האַבען — אַלע
וועלען דיך האַלט האַבען — נאר היט אָב דעם קדיש נאָך דיין יונגען
פֿאַטער...

— האַטש דאָס זאָל איך "איהם" קאָנען פֿערשאַפֿען... וואָס די
פֿרוי פֿאַר זיך, הויבענדיג די אויגען צום סטעליע.

— פֿערשפּיעל זיך גוט, זונעלע טייערער, אויף דער גאָס, אויפֿן
שוהל-הויף, ווען מען דאווענט אין שוהל... יא, זונעלע? —

דאָס קינד האָט ערענסט צו געשאַקעלט מיט'ן קעפּיל.

די מוטער נעמט דאָס קינד נאָך געהנטער צו זיך און נאָך ווייכער
מיט מעהר אָננסט אין שטים רעדט זי צו איהם.

— היינט איז, זונעלע, תשעה-באב, היינט וועלען אַלע יודען
זיצען אין שוהל אויף דער ערד — היינט איז אַ גרויסע קלאָג... ווי
פֿישעט דיין מוטער, האָט געקלאָגט נאָך דיין פֿאַטערס טויט: איז זי אויך
אויף דער ערד געזעסען... (זי וואַגעלט מיט'ן קאָפּ, זי גלאַטשעט מיט די
אויגען אַזוי) — זאָלסטו זיך, זונעלע, למען-השם מיט די "בערעליך" ניט
וואַרפֿען, מען טאָר ניט ביי אַזא גרויסען חורבן...

וואַרט אָב קדיש, און קום שוין צוריק, זונעלע — זעה מען זאָל
דיך ניט אַ שמוים טהון, ניט אַ קלאַפּ טהון, קליל-ה...

דאָס יונגעלע האָט שוין די לעצטע ווערטער גאָר ניט געהערט, ער
האָט שוין אויסגעלאַטשעט ווינע גרויסע בלאָהע אויגעליך מיט אַ שרעק,
מיט אַ שרעק פֿאַר אַזוינס, וואָס זיין יונגעס מוחל קען עס גאָר ניט בעגריי-
פֿען... ער האָט נור ריכטיג פֿערשטאַנען, אַז מען פֿערזאָגט איהם ניט צו-
שפּיעלען זיך מיט די "בערעליך", — און דאָס האַרציל האָט איהם עפּים
אָנגעהויבען צו פרעסען פֿאַר באַנג — וואָס מען טאָר ניט... די "בערע-
ליך" — ער קוקט אויף זי אין זיין הענטיל, און זי ווערען איהם שוין
מאוס... שוין גאָר אַוועק פֿון זי דער חן — וואָס איז דאָס פֿאַר אַ "בער-
רעליך" — ווען מען טאָר זיך גאָר מיט זי ניט וואַרפֿען... פֿע! ...

בעהאַלטען ווינע לעבעדיגע אויגעליך — און הויבענדיג דאָס היטעלע,
גלעט זי ווינע געדיכטע בלאָנדע הערליך.

דאָס קינד שטעהט געדולדיג, ווי איבערגעגעבען אין זיכערע הענר,
און באלד שיקט ער פֿון ווינע לעבעדיגע אויגעליך שטאַלציגע און לעבע-
פֿאַלע בליקען צו דער מוטער און ענטפֿערט: געזאָגט, מאַמע, געזאָגט
קדיש...

ער רייסט זיך שוין אַרויס פֿון דער מוטערס האַנד, שפּרינגט אַוועק
איבער דאָס קליין, אַרים געמעבלירטעס צימעריל.

— "אַהא טאַקע, איך זאָג קדיש!..." שיינט דורך זיין יונגען מוחל
דער שטאַלציגער געדאַנק, און ער שפּרינגט טאַקע מיט האַסט, לייטיש
גאָר.

די מוטער קוקט אויף איהם מיט לעבע, געהט איהם נאָך, זי
זאָגט:

"ביסטו ביי מיר אַ לעבער ווען טאַקע אַ טהייערער! —"

זי פֿערהאַפט ווייטער דאָס פֿריי יונגעלע אין די הענר אַריין, בויגט
זיך ניעדעריג ביז צו איהם, קושט זיין בעקיל, זיין מוילכיל און קעפּיל,
אפילו דאָס היטעלע — וואו זי טרעפֿט נור; זי קושט דאָס קינד, קי-
צעלט איהם, און דאָס קינד וואַרפֿט זיך מיט זיין גאַנץ קערפֿעריל און
לאַכט, הילכעט, לאַכט און איז צופֿריעדען...

— הע-ע-ע!... קלינגט און צוגיעסט זיך זיין די-זויס קולכיל.

די מוטער געהמט דאָס קינד צו זיך אויף די קניע און קוקט איהם
אין די אויגעליך אַריין, אין פֿנימיל, און גלעט נור דאָס קעפּיל, גלעט
נור אַ הענטיל...

— ווי וואַרעם, ווי אָנגענעהם איהר איז! —

איהר פֿנים פֿאַרבט זיך העל פֿון לעבע צו דעם קינד, פֿון נחת
פֿאַר די אַלע מתנות, וואָס ער האָט פֿון גאָט: אַזוי שטען, אַזוי קלוג און
ריהרעוודיג! — "גאָר קאַפּינע יער" — איהם צו לאַנגע יאָהר! —

און עס מישט זיך צו אַ טונקעלע פֿאַרב אין איהר נחת — אין
נעבעל ווערט געהילט איהר פֿנים... "ער"... פֿאַרוואָס האָט דאָס קינד קיין
פֿאַטער ניט, און זי...?"

— האָסטו גוט געזאָגט קדיש, זונעלע? — פֿרענט זי אַזוי האַרציג.

— גאָי גוט, מאַמע... איין עב יוד: ווי אַ גרויסע... הויך, מאַמע,
געזאָגט... ריהמט זיך דאָס יונגעלע און אַרבייט גנבֿהייט מיט אַלע ווינע
געזיכטציגע.

די מוטער דריקט דאָס קינד אין איהרע אַרעמס, טויליעט איהם
צו איהר ברוסט, קושט איהם און גלעט...

דאָס יונגעלע שלידערט עפּים אונגעדולדיג מיט די פֿיסליך, ער
בעפֿרייט זיך, שטעלט זיך אויף דער מוטערס קניע, מיט די הענטליך האַפט
ער איהר אַרום דעם קאָפּ, בויגט איהם צו זיך און קושט און בייסט אין
איהרע ביידע יונגע, נאָך פֿרישע באַקען...

— אַך, טויגעניכטס — ברענגט די מוטער אַ טענה — איך האָב
"איהם" פֿיינט, און "ער" קושט מיך גאָר... שטען אַזוי, אַה? ...

דאָס יונגעלע דריקט אַ פֿויסטיל, מאַכט גאָר אַ בייזע מינע און
האַפט אַרום די מוטער נאָך האַסטיגער, און קושט זי נאָך הייסער.

— "ניין! — זאָגט ער צולעצט: דו האָסט מיך האָט, מאַמע,
האַט" ... און זיין בליק פֿול זיכערהייט...

דאָס יונגעלע האָט זיך שוין גאָר בעפֿרייט פֿון דער מוטער, האָט
זיך לעבעדיג אַראָפּגעגליטשט און אַראָפּ געשפּרונגען צוזאַמען פֿון דער
מוטערס קניע, ער איז שוין אויף דער פֿאַדלאָגע און פֿערנעהמט זיך מיט
זיין קעישענע גאָר טיעף זינענדיג. יא, אין קעישענע האָט ער היינט אַ
גרויסען אין אַ וויכטיגען פֿאַרנעהם! —

דער מוטערס אויגען האַבען נישט מעהר צוגעזעהן פֿאַר זיך דאָס
לעבעדיגע שענע קינד — זיי האַבען געזעהן — דעם "חורבן" ביי דער
יונגער פֿרוי אין האַרץ... איין עלענדעס יתומ'ל... זיין יונגער פֿאַטער ליגט
אין הושבֿדיגען קבר... שמואל — נאָך אַזא שמואל'ן וועט זי ניט גע-
פֿינען... ווי הצטרכ'וועט מען דאָס אָבער די עופֿעליך? — פֿון איהרע
נייטהעריי קען מען נור צודאַרט ווערען... "ער"... אַז "ער" האָט געלעבט
און רבקה'לע איז — ניט היינט געדאַכט — געלעגען קראַנק, איז "ער"

און ער קוקט — און ער זוכט... וואוהין — דאכט זיך — זענען עס פערשוואונדען אט יענע שענע, פֿרעהליכע "בערעליך", אַזוינע גרייניקע, מיט שפּיצעליך, שטעכנע — מען וואַרפט זיי וועמען אין די האַר אַרײַן קען מען לאַכען. לאַכען: יענעם שטעכט זיך, און מען לאַכט... וואו זענען זיי — מיט זיי האָט מען זיך געקאַנט — געמאַנט זיך שפּילען, וואַרפֿען זיי. לאַכען... אַך, אין האַנד ביי איהם יעצט... זענען גאָר אומעטיגע אַזוינע, וואָס מען טאָר זיך מיט זיי גאָר נישט שפּיערלעך — "זיי" וועיון זיצען מיט די אלע יודען אויף דעם יעדן... און משקין טהוט עס באַנק, ער ווערט אליין אומעטיגער, אין די אויגעליך ווײַזען זיך אַזש טרעהרען...

זיין פֿויסטיל האָט זיך, גאָר אָהן זיין ווילען, אליין ברייט אויסגע-עפֿענט אַ דריי "בערעליך" האַבען זיך אַראָב געקליקעלט, איינס נאָך אַנ-דערם, געפֿאלען שטיר אויף די פֿאָדלאַנגע — משקה האָט עס צוגעקוקט גאָר אָהן פֿערדרוס, איהם האָט עס גאָר נישט געאַרט, נישט געריהרט, נאר פֿון דער ווייטענס האָט ער זיך מיט זיי געזענענט מיט גאָר אַ טרויריגען בליק...

— געבען דיר עסען, זענעלע? — וועסטו נאָך דעם געהן שוין אין שוהל — האָט די מוטער פֿאַרגעלעגט מיט אַ קוש.

משקה האָט געשוויגען.

ער האָט בעקומען די געוויסע מאכלים פֿון דער סעודה-מפסקת-ער, משקה'לע, איז דאָך יעצט דער איינציגער מאַנזביל אין דער געזונד ביי דער יונגער אלמנה! — און די יונגע פֿרוי קוקט איהם אין מויל אַרײַן, ווייזט איהם אליין אויף, ווי בעסער צו עסען, לע-רענט איהם, ווי אַ קינד, נאר זי פֿערטראַנט דאָך נחת פֿון זיין סעודה, ווי איין ערוואַקסענער מאַנזביל וואָלט עס געברויכט, זי שטאַלצירט: אַט וועט ער אויפֿוואַקסען, וועט זיין אַ יוד, ווי גאָט וויל האַבען! — זי דערמאָנט זיך אויף שמואל'ן ביי דער סעודה-מפסקת פֿאַר אַ יאָהרען, און עס קלעמט איהר דאָס האַרץ... פֿון גאָס פֿון שפּיעלען איז מיט האַסט אַרייַנגעלאָפֿען דבורה'לע.

— עסען! — האָט זי באַלד געפֿאַדערט, ווי זי האָט נור בע-מערקט משקה'ס סעודה. די מוטער האָט איהר שוין דאָסזעלבע דערלאָנגט, נאר גאָר מיט וועניגער צערעמאָניע, פֿערשטעהט זיך: דאָס איז דאָך נור אַ מיידל! זי האָט זיך געשטעלט הינטער איהר און געגלעט איהרע ברוינע גרייזליך... משקה'לע האָט עס בעמערקט, און איהם איז אַ מחשבה אַרייַנגעפֿאלען, וואָס האָט איהם ערמאָנטערט פֿיעל מעהר, ווי די סעודה. ער האָט שוין צוגעהאַפט אין עסען, דער פנים האָט איהם אָנגעהויבען צו לייכטען, נאר ער ווערט ווייטער אומערדיג, ער קוקט אויף די מוטער און ווערט אליין מעהר יאָושידיג... "מען טאָי דאָך נישט"...

די מוטער האָט ערגיין אַבגעטראַטען — משקה ווערט מונטער-דער: "דאָ מאַג מען, דאָך נישט אין שוהל..." ער איז שוין אויף דער פֿאָדלאַנגע, ביי איהם אין הענטיל איז שוין אַ בערעלע, באַלד איז ער טאַקע פֿערשטעקט ביי דבורה'לען אין די געדיכטע גרייזליך — און אַט לאַכט ער, קאכט און פֿערגעהט זיך...

דבורה'לע האָט עפּים אָנגעשפּירט, עפּים אָנגעטאַפט אויפֿ'ן קאַפּ, און האָט אויסגעשריען מיט אַ פּיסק: אַ — אי, מאַמעניע! — וואָס איז? — האָט די מוטער זיך שוין אַבגערופֿען, פֿון דער ווייטענס מיט שרעק.

— אי, מאַמעניע! — האָט דאָס מיידל געשריגען נאָך שוידעריגער און מיט די הענטליך אָנגעוויזען אויפֿ'ן קאַפּ. משקה האָט געקייכט און מיט עפּים מאַדנע פּחדנות האָט ער געקוקט אויף די מוטער. זי האָט זיך שוין אָנגעשטויסען, וואָס דאָ איז. זי האָט אַרויסגעקראַגען דאָס "בערעלע" פֿון דבורה'לעס געדיכטע גרייזליך, דערביי האָט זי צוגערעדט: אַך, שקאַציקל קליינינקער — אַה! דבורה'לע האָט זיך זעהר געקרימט און געבייזערט, געהורט אליין מיט אָנגעבלאָזענע ליי-פעליך: "משקה — קאַפּיישקע"...

משקה האָט אליין זעהר געלאַכט.

ווען די מוטער האָט שוין בעקומען דאָס "בערעלע", דאמאָלט האָט ער שוין נור געשמייכלט, געמענדיג זיך ווייטער פֿאַר די זעלבע אַרבייט... ער גנבֿ'עט זיך צו דבורה'לע, אונטערוועגענס שיקט ער גנבה'שע בליקען צו דער מוטער: "זאָל זי ערלויבען... זאָל זי שווייגען... נאָך איינע... איינע נור... שעה וועט זיין"...

עפּים רעדען אַזוי זיינע בליקען. די מוטער ענטפֿערט אויף אלע גאָר איינס און דוקא הויך: "מען טאָר נישט, מען טאָר נישט, זעה!"

ער געהט אָבער ווייטער, זיין הענטיל מיט אַ בערעלע איז גע-שטרעקט פֿאַראַוויס... דבורה'לע שרייט: מאַמע אי! — משקה — "קאַפּיישקע!" די מוטער פֿערהאַפט איהם: אַהא אַט ביסטו!...

זי גלעט איהר, האַלדזט און רעדט מיט איהם מיט הסברה: — מען טאָר נישט, זענעלע, מען דאַרף נישט — וואָס איז דאָס פֿאַר אַ שפּיעל? —

נאָך איינע — בעט ער זיך: נאָך איינע! —

— מאַמע! — שרייט שוין דבורה'לע.

— נעה, זענעלע, בעסער אין שוהל — וועסטו זיין גאָר אַ-וואהלעם קינד... נעה, זענעלע, וועסטו זאָגען קדיש! — זי קוישט איהם.

— זאָלסט זיך דאַרטען זעצען אויף איין אָרט, געבין איין עלטערן וועמען (אַ טרויערקייט בעדעקט ווידער איהר געזיכט) זעין זיך שטיל...

זי דערמאָנט שמואל'ן, און קוישט דאָס קינד אַזוי צערטליך, מיט צער און מיט טרעהרען...

— זאָג אַב קדיש, און קום שוין צוריק, זענעלע... לאָז דאָ איבער די בערעליך, ביי מיר — מען טאָר היינט נישט...

נאָר דאָס יונגעלע שאַקעלט מיט'ן קעפּיל אויף ניין — דאָס נישט, ער האָט אפילו פֿערלייגט אַ הענטיל אין קעשענע, אלס אַ שמירה פֿון אַ בעפּאל אויף די "בערעליך", און רוקט זיך צו דער טיהר.

— געהסטו אין שוהל, זענעלע? —

ער שאַקעלט מיט'ן קאַפּ אויף יאָ.

— פֿערגעס נישט, זענעלע: זאָלסט גוט זאָגען קדיש...

— "קלייניקער יתומיל, יונגיקער קדשניקיל!" — בעדויערט די מוטער מיט קלעמונג אין דער מחשבה.

און משקה איז שוין ביי'ן שוהל-הויף, עפּים ווערט איהם גאָר, גאר אומעטיג: די פנימער זענען ביי אלעמען אַזוי ערנסט און טרויעריג, מען האָט געוויס מיט געוואלד עפּים אַוועקגענומען פֿון זיי, פֿון די יודען, וואָס שטעהען דאָ אויף דער גאָס, גאָר אָהן שטיי-וועל, אין זאָקען נור, אלע מיט קליינע "סדורים'ליך" (קינות) אין דער האַנד. קיינמאָל פֿאַר מעריב איז גאָר נישט אַזוי... די מאַמע האָט נאָך געזאָגט, אַז אלע וועלען היינט זיצען אויך דער פֿאָדלאַנגע... די אלע יודען וועלען דאָס באַלד געהן זעצען זיך אויף דער פֿאָדלאַנגע אין שוהל — אַי, ווי וועט עס זיין?.. ס'איז אַזוי שרעקליך, שויד-דערדיג?..

האָ? — אין די פֿאַרקאָנעס פֿון הויף זענען אויך צערשטערט, נישטאָ די ברעטער... היים בערעס האָט שוין היינט נישט, וואו צו ווײַזען זיין קיניג — אַריבערגעהן די אויבערשטע שמאלע ברעט פֿון פֿאַרקאָן... צערשטערט דער פֿאַרקאָן, און אַט זעהט זיך פֿון דאַנעט "זיימינקעס" הויף... דער שוהל-הויף און "זיימינקעס" הויף געסען זיך צוזאַמען צונויף אין איין חשך... נעבען "זיימינקעס" הויף איז דאָ אַ בלאָטע, פֿון דאַרטען הויבט זיך, ציהט זיך אַהער אַ שוואַרצע המאָרע, פֿון דאַרטען טראַגט זיך עפּים אל-די-שרעק אויף דאָס יתומיל... איהם ווילט זיך ווײַזען... צוגעהן צו וועמען, אָנגעמען פֿאַן דער פּאלע אַט דעם אלטען יודען און בעהאַלטען זיך הינטער איהר... קיינער, צווישען דעם גרויסען עולם היינט, בעמערקט איהם גאָר נישט, און דאָס קלעמט איהם זעהר דאָס האַרצעלע... ער וועט לויפֿען אַהיים, צו דער מאַמע...

הא?—שטיל...
שטיל—ווארפען זיך איהם אן יודען פון דער זייט, און איהם
דאכט זיך אז די מאמע זאגט:
—זאג, זונדעלע, קדיש, וועל איך דיר האלט האבען...
און ער זאגט:
—י-ת-ג-ד-י וית-ק-דש שמה יאבא...
און אין שוהל איז געווארען א געפאטשעריי, אה, אה! אין
מיטען קינות—וואסער שייגאין איז דאס, הא?.. אה, אה!
—דאס איז דער יתום'ל — האבען געענטפערט די נעהנטערע
צו איהם.
און דער יתום'ל ארומקוקענדיג זיך, האט זיך ביטער צו-
וויינט...
ליבמאן לעווין.

דער חורבן.

(ענדע)

אברהם זאגט האט ווייטער געזאגט:
—גאט, דו גרויסער גאט, וואס צו דיר געהערט די ערד מיט
די הימלען, געדיינק נור ווי איך האב מיך אויסגעפיהרט שטענדיג גוט
און עהרליך. הונדערט יאָהר בין איך אלט געווען, ווען שרה מיין
ווייב האט געבאָרען אונזער זון יצחק. מיט שוויים, מיט שרעק האב
איך אויסגעהאָרעוועט און ערצויגען דאָס ציטריגע קינד, דערלעבט
נחת, דער זון איז שוין אלט זיבען אין דרייסיג יאָהר. מיט איינמאל
זאגט גאט צו מיר:
„נעם דיין זון און זיי איהם מיר בקריב פֿאַר אַ קרבן אויף
א בארג וואו כוֹוִיל דיר אָנווייזען. און איך בין אויסגעשטאנען גאנץ
פֿריה, נישט גערעדט אַ וואָרט, ווי אַ אַכזר נישט געהאט קיין רחמנות אויף
מיין בן-יחיד, ווייל כֹּה־אָב דיר געוואָלט פֿאַלגן. דריי טאָג האב איך
געפֿיהרט דעם קרבן, ביז מיר זענען געקומען אויפֿ'ן בארג. מיט מיינע
אייגענע הענד האב איך געבויט דעם מזבח, אליין אונטערגעלענט
האַלין, פֿרייוויליג געבונדען יצחק'ן. אַרומגעלענט מיין קינד אויף די
האַלין פֿון מזבח, אָהן אַ טרעהר, אָהן אַ זיפֿין, האב איך, אלטער
פֿאַטער, גענומען דעם מעסער, צו שחטן מיין איין איינציגען זון...
אזוי געטריי האב איך דיר, גאט, געדינט און היינט האָסט דו, גאט,
פֿערגעסען אפילו די עקדה און ווילסט נישט רחמנות האָבען אויף מיינע
קינדער?!

יצחק האט זיך אויך אָנגערופֿען:

—און איך האב שוין גאָר קיין זכות נישט? אז מיין פֿאַטער,
אברהם האט צו מיר געזאגט: „אַל־הִים יִרְאֶה לֹא הִשָּׁה לְעוֹלָה בְּנִי“
גאט וועט שוין צושיקען אַ שעפֿסיל אויף אַ קרבן, האב איך באלד
פֿערשטאנען אז דאָס שעפֿסיל מיינט מען מיך, פֿונדעסטוועגען האב
איך נישט מורא געהאט פֿאַר מיין לעבען, אליין אַרויף אויף דעם מזבח,
זיך געלאָזט בינדען ווי אַ בהמה, פֿרייוויליג זיך געלענט אויף די האַלין
און אויסגעצויגען די האַלז צום מעסער, אַבי צולעב, צושהן אונזער
גאט, בין איך נישט ווערטה וועניגסטענס דערפֿאַר, דו זאָלסט היינט גאט
רחמנות זאָבען אויף מיינע קינדער און זיי אויפהערען צו שטראָפֿען?
יעקב אבינו האט זיך אויך אָנגערופֿען:

—איך בין געווען אַ קנעכט ביי לבן הארמי, צוואַנציג יאָהר
בין איך געווען ביי איהם אין שטוב און אָן גאט נישט פֿערגעסען, ווער
נאָך ווייט עט אזוי גוט ווי דו, אונזער בורא, וויפֿיעל איך האב געליטען
אין דעם הויז פֿאַר מיין גלויבען, זומער האט מיך געברענט די היטן
ווינטער די קעלט, אז כִּיבִּין שוין געגאנגען אַ היים צו מיינע עלטערן,
האט מיך דער ארמי נאָכגעיאָגט ווי אַ גנב, און כִּיבִּין געווען אין גרויס
געפֿאָהר, ווייל איך האב זיינע געצען, די תִּרְפִּים מיטגענומען, כדי ער
זאָל נישט קענען דינען קיין עבודה-זרה, אין דערוועגענס איז מיך בע-
פֿאַלען מיין ברודער עשו און האט געוואָלט טויט שלאָגען מיך און
מיין הייזגעזינד, דעמאָלט האב איך געמוזט אלץ אָנווענדען די קינדער
צו ראטעווען פֿון טויט, וויפֿיעל יסודים האט עס מיר געקאָסט ביז

פֿלוצלינג לויפֿען אלע אין שוהל אַריין, מען שטויסט זיך —
„שוין צייט, שוין צייט!“ — הערט זיך.
ער שפּאַרט זיך אויך אַריין, ער קוקט און קוקט,
מען זיצט טאַקע אויף דער פֿאַרלאָגע, אויף ברעטער, אין די
הענד האלט מען אנגעצונדענע ליכט... מען דאַרף היינט האָבען
ליכט? — וואָלט ער אויך בעטען ביי דער מאמע אַ ליכט — די
ליכט וואָלט ברענגען ביי איהם אין האַנד... „אַ סדור'ל“ אויך
האט ער בעדאַרפֿט היינט — אלע זענען מיט סדורים'ליך...
זעין זיך, יונגעלעך, גיט איהם אַ יוד אַ ציה אַ ברעג פֿון די
הויזעליך, דו זאָגסט, דאכט זיך, קדיש—ווארט, שפּעטער וועסטו
זאָגען...
ער זעצט זיך, מען פרעסט איהם איין, די פֿייערליך אין דער
געדער ברענגען איהם די אויגעליך, ער רייכט זיי אלץ מעהר, און
קוקט זיך אַרום... די מאמע איז אויך אַמאָל געזעסען אויף דער
פֿאַרלאָגע, ליכט האָבען געברענט — זי האט געוויינט, דער טאטע
איז געשטאַרבֿען... און דאָ?.. דאמאלס האט מען איהם קאנפעט-
ליך געגעבען... ענג, ענג איז אַרום, ער קען זיך נישט אַ קעהר טהון,
היים, שוויים גיסט פֿון איהם, ער איז פֿערמאטערט... עס וועט נאָך
געדויערען אזוי: דער בעל קריאה מיט די גראָהער באָרד לייענט
היינט עפֿים גאָר אומעטיג, ווי ער קלאָגט זיך אויף עפֿים, און דער
קול איז אויסגעצויגען. אלע קוקען אין די סדורים'ליך, ער קוקט
פֿאַרויס, ביי די זייטען, און הינטער זיך אלץ דאָסעלבע: יודען
אויף דער ערד, סדורים'ליך און ליכט, פֿייערליך... אלע קוקען,
הערען, שאַקלען מיט די קעפֿ און זיפֿצען...
אלע טאטעס זענען דאָ—וואו איז זיין טאטע?—געשטאַרבֿען...
זיין טאטע זיצט נישט אויף דער פֿאַרלאָגע, האלט נישט קיין סדור'ל
אין דער האַנד און גיט איהם נישט צו האלטען דאָס ליכטיל — זיין
טאטע איז געשטאַרבֿען... מען שליסט צו די אויגען, ווי מען שלאָפֿט
איין—דאמאלס שטאַרבֿט מען...
איז אויך אזוי אומערדיג...

ער שוידערט און שליסט אויך צו די אויגען...

און דאָס יתום'ל מיט די צוגעשלאָסען אויגעלאָך זיצט שוין
נישט דאָ אויף דער פֿאַרלאָגע — ער זיצט טאַקע אין דער היים אויפֿ'ן
קאנאפֿ, נעבען איהם זיצט אַ הויכער יוד, נישט איהם אַ שוואַרצען
שטעקיל אויף צו שפּיעלען... נישט איהם „אַפּאַס“ רייכערען, אז ער
בעט... אי, ווי ער רייכערט!—ער פֿערהוסט זיך, ער פֿערוואַרפֿט דעם
און בעט אַנאָנדער „פּאַס“... פֿון יענעם וועט ער נישט הוסטען... נישט
מען איהם אַ קאנפעטיל... אַ רויטער קאנפעטיל, ווי דאָס פֿייעריל...
דער טאטע איז אויך אַ רויטער... אַ סך יודען קומען צו זיי-בלויזענקע
יודען מיט רויטע פֿייערליך, — זיי ווילען זיך זעצען אויף דער
פֿאַרלאָגע און וואַרפֿען זיך מיט בערעליך — לאָזט זיי דער טאטע
נישט...
—פֿיאן דאך בוינקאך (ביינפלאך)—שרייט אויף זיי זיין טאטע—
מען טאר היינט נישט שפּיעלען...
—מיט „בערעליך“ מאג מען...
איהם ערלויבט דער טאטע... ער גיט איהם „בערעליך“ א פֿולע
רויטענקע, בלויזענקע... געוואַרפֿען דבורה'לע—אלע יודען לאכען, אלע
לייכטען צו מיט זייערע ליכט, געפֿונען דאָס בערעלע אין איהרע
האַר... אי, וואָס פֿייערליך!.. איינער קריכט איהם אין אויג אַריין...
די מאמע פֿערלעשט יענין פֿייעריל... אוועקגעפֿלויגען דאָס פֿייעריל
צו „זיימנקען“ אויפֿ'ן הויף... היים שטעהט אויפֿ'ן פֿאַרקאן און
שרייט: קוקט, קוקט, ווי דאָס פֿייעריל פֿליהט...
—געה אויפֿ'ן צווייטען פֿאַרקאן, היים!—
איז דבורה'לע אַראָבגעפֿאַלען...
שטעהט דער שמש מיט דער ברייטער באָרד און שרייט: הא,
שקצים, קדיש זאגט!..
מא-א-מע!..
האפט זיך אויף דאס יתום'ל מיט שרעק.

גאנצער גלאנץ פון יהודה, ס'איז געוואָרען הויך. קליינע קינדער זענען געקוילעט געוואָרען פון זייערע מיטערס, די פֿאַטערס מיט די זיהן זענען אומגעקומען אין איין טאָג, און די מאמעס האָבען עס געמוזט צוקוקען. דעמאלט האט זיך געלאָזט הערען נאָך אַ קול, אַ וויבליכער קול פון דער ווייט, פון אפרת-בית-לחם, דאס האט רחל בעוויינט איהרע קינדער. נאָט — האָט זי געשריען און איהר קול האט זיך אָנגעקלונגען אין הימעל — הו ווייסט דאָך גאָנץ גוט ווי ווייט יעקב מיין מאן האָט מיך לייעב געהאַט. פֿאַר מיך האָט ער שווער געאַרבעט ווי אַ קנעכט זעבען יאָהר. און אז דער טערמין האט זיך געענדיגט, האָט מיין פֿאַטער לָבָן האָרמי געוואָלט מיך אויסטוישען אויף מיין שוועסטער לאה. איך בין דערפֿון געוואָהר געוואָרען און האָב מיין מאן איבערגעגעבן אַ סוד. ווי אזוי ער זאָל מיך דערקענען. נאָכדעם אָבער האב איך רחמנות געקראָגען אויף מיין שוועסטער און זי נישט געוואָלט פֿערשעמען. איך האָב איהר איבערגעגעבן דזעלבע סודות, וואָס יעקב'ן, און ער האט זי נישט דער-קענט. ב'האָב מיך נאָך מיט דעם אליין נישט בענוגענט און זיך בעהאלטען אין צווייטען צימער. אין גאנצען אָפּאַר טריט ווייט פון דעם, וועמען איך האָב אמת געליעבט... מיט אַלע כחות האָב איך איינגעהאַלטען מיין לייעבע און, ווען ער האָט געפֿרעגט מיין שוועסטער לאה, האב איך נאָך אַנשטאָט איהר גענטפֿערט, ער זאָל נישט דערקענען איהר קול און פֿער-שעדהען, אז מ'האָט איהם גענאָרט.

איך, אַלזאָ, שוואַכע פֿרוי, אַ מענטש ווי אַלע, האב גוֹבֵר געווען מיין פֿאָה צו לייעב רחמנות און נישט צוגעלאָזען מיין שוועסטער זאָל פֿערשעמען ווערען, און דו נאָט, דער הערשער פון דער גאנצער וועלט, האָסט מקנא געווען דער עבֿד־הַזֶּה און פֿערטריבען מיין קינדער אין גלות, אָנגע-טהון זיי צרות און יסורים??

וואָס די אבות האָבען נישט געפֿועלט, האט אויסגעווינקט רחל מיט איהר רחמנות און נאָט האָט געענטפֿערט:

— הער אויף, רחל, צוויינען, ווייט דו אָב די אויגען, פֿערליער נישט די האָפֿנונג, איך נאָט וועל נאָך אויך רחמנות האָבען אויף דיין קינדער און זיי וועלען נאָך צוריקקומען פון דעם גלות.

דער צוואַנג איז מקוים געוואָרען, און איבער 70 יאָהר אַרום איז ווידער אויפֿגעבויעט געוואָרען דער בית-המקדש, דער בית יְשׁוּעָה, וועלכער איז געווען דער מיטעלפונקט פֿון יודישען פֿאַלקסלעכען 586 יאָהר, ביז עס איז נאָך אַמאָל נישט געקומען דאס גרויסע אומגליק — דער צווייטער הורבן.

קאליקעס.

פון מ. ספעקטאר.

(פֿארטזעצונג)

הירשעל איז דעם היינטיגען אָבער צו דער מוטער נישט געגאנגען ווייל ער האָט נישט געוואָלט הערען וועגען דעם שדוך, דעם צווייטען טאָג האָט ער זיך אויך געסטאַרעט נישט צו זיין מיט זיינע עלטערן אליין, אויך איבער דער אייגענער אורזאַכע, אָבער לאָנג האָט ער זיך אין אַזאַ לאַגע נישט געקענט געפֿינען. דערצו האָבען די עלטערן בעמערקט אין זיין געזיכט ווי ער ליידעט פֿון עפֿיס. און בַּאַמֶת האָט ער די עטליכע מעג פֿיעל געליטען. ביי נאָכט האָט ער נישט געקענט שלאָפֿען, דעם אָפּעטיט צום עסען האָט ער אויך אָנגעוואָרען, זיין ליידען האָט זיך אָב-געשפּיעגעלט אויף זיין געזיכט. הירשעל האָט געפֿיהלט אז ער מוז זיך אויף עפֿיס בעשליסען, ער מוז זיך אָפֿען ערקלערען מיט זיינע עלטערן, ער האָט שוין אליין אָנגעהויבען זוכען אַזאַ צופֿאַל, אויף וועלכען ער האָט לאָנג נישט בעדאַרפֿט וואַרטען.

הירשעל האָט איינמאָל בעמערקט ווי אין זיין פֿאַטערס קאנטאָר אויף דעם ערשטען שטאָק לייכט זיך שפּעטער ווי אַלע אָבער, ער איז אַריינגעגאנגען און מיט גרויס פֿערוואַנדערונג דערזעהן ווי זיין פֿאַטער זיצט אליין און איז פֿערטיפֿט אין אַ קאנטאָרסקען בוך. ר' קלמן לאוויצער האָט נישט בעמערקט הירשעלס אַריינקומען. הירשעל האָט זיך דערשראָקען פֿאַר זיין פֿאַטערס פֿערוואַרנט געזיכט.

איך האָב ערצויגען אַלע שבטים און איצט מוזען די ערעל ערצויער-גענע קינדער גריזען שטיינער! איך האָב זיי אויף די הענד געטראָגען און דער שונא קוילעט זיי גלייך ווי שאָף, גאָט, גאָט, האָב רחמנות אויף מיין קינדער!

נאָך איהם האָט משה-רבנו אָנגעהויבען צו קלאָגען:

— אדוני, מיין הערר! ווי אַ פּאַסטוך בין איך געווען פֿערציג יאָהר אין מדבר פֿאַר דיין פֿאַלק, אליין האָב איך געמוזט אויסשטעהן זייער לאַסט, די גאנצע טְרָהָה און זיך אַרומקריגען מיט זיי, אז ס'איז גע-קומען די גוטע שעה און די שבטים האָבען בעדאַרפֿט אַריבערגעהן דעם ירדן, האָב איך נור געמעגט פֿון דער ווייטען אָנקוקען דאָס לאַנד, דאָס איז געווען מיין נחת פֿאַר די גאנצע צייט. אז ס'איז גוט געווען, האָב איך געמוזט ליגען אין קבר און איצט האָסט דו מיך גערופֿען איך זאָל זעהען ווי דאָס לאַנד איז געוואָרען ווייסט, ווי די הייליגע ערטער זענען צושטערט, צובראַכען און צוטרעטען.

און משה האָט זיך אָנגערופֿען צו ירמיהו הנביא:

— קום מיט מיר, וועלען מיר זעהען, וואָס אונזערע ברידער מאַכען, און ווער ס'טהוט זיי שלעכט'ס.

— ס'איז אָבער נישט מעגליך צו געהן, דער וועג איז פֿערלעגט מיט הרגים.

ס'מאכט נישט אויס, מיר וועלען שוין אַריבערגעהן.

און משה איז אוועק מיט ירמיהו'ן.

אז זיי זענען געקומען ביי די טייכען פֿון בבל, האָבען זיך די יודען דערפֿרעהט: משה רבינו וועט אונז אויסלייזען, ער וועט אונז בעפֿרייען, פֿלוצלינג אָבער האָבען זיי דערהערט גאָטס קול:

— "גִּזְרָה הִיא מִלְּפָנַי, ס'איז שוין אַזאַ גזרה און ס'קען אנדערש נישט זיין.

און משה האָט זיך אָנגערופֿען צו יודען:

— איצט קען איך אייך גאָר נישט העלפֿען, גאָט האָט געפּסק'נט און זיין משפט מוז געשעהען. איך וועל נור פרובירען צו בעטען דעם בורא ער זאָל אויף אייך רחמנות האָבען און אין גיכען אייך בריינגען צוריק פֿון גלות.

און ביי די ווערטער איז משה-רבנו אַרויפֿגעפֿלויגען צום הימעל. און דאָס פֿאַלק האָט אַ געשריי געגעבען:

— פֿאַטער! פֿאַטער! דער פֿיהרער פֿון יודען, אויף וועמען האָסט דו פֿערלאָזען די שעפֿעליך?

אז משה איז אַרויף אויפֿ'ן הימעל, האָבען איהם די אבות מקבל-פנים געווען און געפֿרעגט וואָס, ס'הערט זיך ווייטער מיט די יודען, -- שלעכט -- האָט משה געענטפֿערט -- פֿיעל זענען געוואָרען געהרגעט, געשטאַכען, געבונדען אין קייטען, געשמידט אין אייזען, מיט צוריסענע סמאטעס דעקען זיי צו די נאָקעטע קערפער, אויף די גאסען איז שטיל און די הרגים וואַלגערען זיך אַרום פֿאַר די פֿויגלען פֿון הימעל און ווילדע חיות; צווישען די טויטע געפֿינען זיך אַ סך וואָס זענען איינגעגאנגען פֿון הונגער און פֿון דאָרשט, מעהר זענען גע-שטאַרבען פֿון הונגער ווי פֿון דעם שווער.

די אבות האָבען עס דערהערט, האָבען זיי זיך נאָך מעהר צווייגט: איהר זענט געוואָרען, קינדער, ווי עלענדע יתומים אָהן אַ פֿאַטער, מע טרעט אויף אייך אין די גאָסען, אין מאַרק, אין טהאָלען און אויף בערג. אומעטום מאַכט מען פון אייך אַ תל. ביי טאָג געהט איהר אויס פון די פֿייער-דיגע היטין, ביי נאָכט פון קעלט, אייערע באַרפֿיסע פֿיס צוואונדען זיך אָן די שפיטציגע שטיינער און שוואַכערהייט, קראַנקערהייט מוזט איהר טראָגען דעם שווערען פעקיל צרות. די שווערע קייטען האַלטען אייך נישט אויף און איהר פֿליעהט, פֿייל פֿון בויגען, ווי אַ פֿלעוווע פֿון שטורם-ווינד פֿליהט איהר נע-וונד אָהן אַ אויפֿהער, אָהן מנוחה.

און משה האָט זיך אָנגערופֿען:

פֿערשילט די זון, פֿערשילט זי מיט קללות, זי זאָל פֿינסטער ווערען און פֿערלירען די שייך, ווייל זי האט געלויבטען דעם שונא ווען ער איז אַריין אין גאָטס הויז. זי זאָל פֿינסטער ווערען, אזוי ווי דער בית-המקדש איז פֿינסטער. קען נאָך דען זיין אַ גרעסערעס אומגליק? אַראָב דער גאַנ-צער וועלט?

כלה וועט מיר געבען נאך פֿופֿצען אָדער צוואנציג טויזענד רובל, איך קען נור רייכער זיין אבער נישט גליקליכער.

ר' קלמן לאוויצער האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאַפּ און אַ פּאַר מינוט געשוויגען, דערנאָך האָט ער זיך אויסגעווישט דעם שטערען, אַרויפגעלענט זיין האָנד אויף הירשעלס פֿלייצע און מיט האַרין זיך אָנגערופֿען.

— הער נור מיין קינד, זעהר גלייך וואָס מיר האָבען זיך וועגען דעם צורעדט, איך זעה אַז אין דער לעצטער צייט געהט מיר נישט מיט קיין זאך, וואָס איך זאָל נישט פֿערטראַכטען לאָזט זיך אויס קאפּויר, איך בין צופֿרידען וואָס ענדליך וועל איך איצט קענען מיט דיר זיך אויסרעדען, איך האָב עס שוין לאַנג בעדאַרפֿט טהון, נאָר אָפּשער איז נאָך נישט שפּעט, בעסער פֿריהער ווי שפּעטער...

און ר' קלמן לאוויצער איז ווייטער שטיל געבליבען, עס האָט איהם אָנגעהויבען שטיקען אין האַלז, טרעהרען האָבען זיך איהם געשטעלט אין די אויגען, הירשעל האָט זיך דערשראָקען.

— וואָס איז דיר, טאָטע, האָט ער געפֿרעגט.

— גאָר נישט, מיר איז שווער דיר אַלעס אַרויסזאָגען, נאָר ענדליך מוז איך עס טהון טאָקע צוליב דיין טוֹבָה, דו רעכענסט אַז איך גיב דיר פֿופֿצען טויזענד רובל נדן, דו רעכענסט זיך פֿאַר אַ פֿון יחיד פֿון אַ גביר, דו ביזט גערעכט, דו האָסט קיין שום אורזאָכען נישט געהאַט ביי איצט אַנדערש צו רעכענען, אָבער איך מוז דיר ענדליך אַרויסזאָגען דעם גאַנצען אַמט אַז איך בין נישט רייכער פֿון נחמן'ן, דאָס הייסט אַ סך אַרימער, ווייל נחמן איז נישט קיין פֿעל חוב.

(פֿאַרמזעטצוג קומט)

ליטעראַרישע נייעס.

אַ קאַנקורס אויף הַבּוּרִים איבער יודישע געשיכטע. די לעמבערגער אוניווערזיטעט האָט געשיקט די דאָזיגע ידועה אין די פּוילישע צייטונגען: וויסענשאַפֿטליכער קאַנקורס פֿון דער נְדִבָּה פֿון ה' היפּאָליט וואַוועלבערג. אויף דעם פֿילאָזאָפֿישען פֿאַקולטעט פֿון לעמבערגער אוניווערזיטעט ווערט געמאַכט אַ קאַנקורס אויף צוויי בעסטע ווערק אין דער "געשיכטע פֿון די יודען אין פּוילען".

פֿון איין זייט דאַרף ווערען אויסגעפֿאַרשט די בעציהונג פֿון דער רעגירונג צו די יודען און אויפֿגעוויזען, די בעזאָנדערס גוטע בעדינגונגען, אין וועלכע עס האָבען זיך געפֿונען די יודען אין פּוילען, וואָס דאָס האָט גורם געווען אַז זיי זאָלען זיך דאָרט שטאַרק אָנזאַמלען. פֿון דער אַנדער־זייט דאַרף ווערען אויסגעפֿאַרשט דאָס אינעוועניגסטע לעבען פֿון די יודען אין פּוילען, וואָס איז נאָג זייערע איינריכטונגען אין אָמאָנה־זאָכען, אין משפּטים, אָבצאהלונגען, זייערע בעשעפֿטיגונגען, לעהרשולען א.א.וו.

די קאַנקורס־הַבּוּרִים ווערען נישט אין קיין זאך בעגרענצט; זיי קענען ווערען געשריבען ברייטער אָדער קירצער, פֿאַרשטעלען די גוטע אָדער די שלעכטע זייטען אין היסטאָריש־פּאָליטישען שטאַנד פֿון די יודען אין פּוילען. זיי דאַרפֿען נור זיין געשריבען וויסענשאַפֿטליך און אויף גרונד פֿון קוועלען.

קאַנקורירען קענען סטודענטען פֿון לעמבערגער און קראָקווער אוניווערזיטעט און אויך די פּוילישע שטודירענדע יוגענד פֿון אַנדערע אוניווערזיטעטען. אַבשאַצען די ווערק וועט דער פֿילאָזאָפֿישער פֿאַקולטעט פֿון לעמבערגער אוניווערזיטעט, וואוהין מען דאַרף שיקען די חבורים. די ערשטע פרעמיע פֿאַר דעם בעסטען חבור איז 600 קראָנען, און די אַנדערע פרעמיע 400 קראָנען. דער לעצטער טערמין צו צושטעלען די חבורים איז דער 30-טער סעפטעמבער 1901.

אונזערע ענגלישע און אמעריקאנישע אבאנענטען

בעטען מיר נישט צו שיקען קיין טשעקס און אַנווייזונגען פֿון וועלכע מיר מוזען ביים וועקסלען אָבצאָלען אַ געוויסען בעטראַג, נאָר צו שיקען באַנק־נאָטען, פֿון וועלכען ס'איז לאַנד, אויסגערעכענט גענוי נאָך דעם אָבאָנעמענטס־פּרייז. די אַדמיניסטראַציע.

— דו ביזט עס, הירשעל, האָט זיך קלמן לאוויצער אויפֿגעהאַפּט ווי פֿון שלאָף און געמאַכט אַ פֿרעהליכע מינע, וואָס טהוסט דו דאָ אַזוי שפּעט?

— איך האָב געזעהן ווי עס לייכט זיך דאָ, בין איך אַריינגעקומען. — נו, זעהר גוט, וואָס די ביזט געקומען, איך האָב זיך צושפּעט פֿערזעסען אין קאַנטאָר, דו ווייסט דאָך אַז אויף קיין פֿרעמדע מענשען קען מען זיך נישט פֿערלאָזען, מען מוז זיך אַליין אומקוקען אויף אַלעס. נו, גענוג די געשעפֿטען, וואָס הערט זיך, ביזט דו שוין גרייט מיט דיין רייזע? אין אַ פּאַר טעג מיין איך, וועל איך זיך קענען אַברייסען און פֿאַהרען אין אַ גוטער שְׂעָה.

— ניין, טאָטע, איך האָב דאָך דיר דאָס ערשטע מאָל געזאָגט אַז ניין. — עט, נאָרישקייטען, פֿאַר וואָס ניין? די פֿלֶה האָסט דו נאָך נישט געזעהן, איך בין זיכער אַז זי וועט דיר געפֿעלען.

— זי קען מיר נישט געפֿעלען, טאָטע, ווי שען און געראַטען זי זאָל זיין.

— די ביזט משונע, צי וואָס? די ווילסט בלייבען איין אייביגער פֿחור?

— אַ ניין, אַ פֿחור וויל איך נישט בלייבען, נאָר איין אַנדערע איז מיר געפֿעלען און אויב איך וועל אַ מאל חתונה האָבען איז נורמיט איהר. — מיט איהר? איין אַנדערע? ווער איז זי? האָט דער פֿאַטער געפֿרעגט ווי דערשראָקען.

— אידא... נחמן'ס טאָכטער... האָט הירשעל קוים אויסגערעדט. — וועלכער נחמן?... וואָסער אידא?... האָט קלמן געפֿרעגט ווי צומישט, נישט גלויבענדיג אַז זיין זוהן רעדט עס.

— אונזער נאָמן נחמן ליפּשיין וואָס שרייבט בריעף פֿאַר אונזער קאַנטאָר... זיין טאָכטער אידא...

— נו, נחמן... אידא... איז וואָס?

— איך האָב דיר שוין געזאָגט, ווען עס איז מיר באַשערט חתונה האָבען איז נור מיט אידאן.

— ניין, הירשעל, דאָס קען נישט זיין, דאָס איז נישט מעגליך, דו פֿערשטעהסט אַליין אַז עס קען נישט זיין, קלמן לאוויצער מיט זיין נאָמן נחמן ליפּשיין. די ביזט נאָך אַ יונגיל מיט יונגעלשע געדאַנקען, האָטש באַמט אַ יונגער מאַן פֿון איבער צוואנציג יאָהר דאַרף שוין היינטיגע יאָהרען נישט אין זינען האָבען אַזוינע נאָרישקייטען.

— ביי מיר איז דאָס קיין נאָרישקייטען, טאָטע; ביי מיר איז אידא דאָס גאַנצע לעבען.

— נאר עס קען נישט זיין, פֿערשטעה אַליין הירשעל, אַז עס קען נישט זיין, האָט זיין פֿאַטער אָנגעהויבען מיט גוטען.

— איך פֿערשטעה קלל. נישט פֿאַר וואָס עס קען נישט זיין, אידא האָט די מאַמע אַליין נישט איין מאָל געלויבט אַז זי איז אַ זעלטען קינד, און דו אַליין ווייסט אויך אַז זי איז אַ פֿיין קינד. נחמן ליפּשיצען קען יעדער פֿאַר איין אַרענטליכען מענשען און דו דאַרפֿסט איהם קענען פֿאַר אַזוינעם מעהר ווי אַלע אַנדערע, היינט פֿאַר וואָס זאָל עס נישט קענען זיין אַז אידא זאָל זיין מיין פֿרוי?

— יא, נאר נחמן איז איין אַרימאָן, זי האָט קיין גראַשען נדן, פֿון וואָס וועט איהר לעבען, ס'ידען מיט צוויי טאַרבעס אין די הייזער געהן.

— דאכט זיך, אַז מיט צעהן אָדער פֿופֿצען טויזענד רובל נדן וואָס דו ווילסט מיר געבען, ברויכט מען נישט אַרומנעהן אין פֿרעמדע הייזער. אַנדערע יונגע לייט האָבען חתונה און פֿערמאַגען ווינציגער געלד, זיי לעבען פֿון דעסטווענען פֿעל־הפּיח'יש, ווען דו טאָטע, האָסט חתונה געהאַט, האָט מיר די מאַמע דערצעהלט, האָט איהר אַ סך ווינציגער פֿערמאַגט נדן, נו און נישט צו פֿערוינדיגען. פֿאַר וואָס זשע זאָל איך דאַרפֿען געהן מיט טאַרבעס? איך בין אַ יודישער יונגער מאַן גלייך מיט אַלע, איך בין דערצו אַ פֿון־יחיד פֿון ר' קלמן לאוויצער וואָס ש'מיט אין אונזער גענענד פֿאַר איינעם פֿון די גרעסטע גבירים, האָט הירשעל געזאָגט מיט אַ פֿרעהליכען שמייכל, שוין זשע וועל איך גליקליך זיין ווען מיין

נור פיר 1.50 ר"ב

איז צו קויפן די קליינע פאטא-
גראפישע

ספר תורה

וועלכע איז פראכטפאלל הערויס-
געגעבען אין "פארז" אויף שטאר-
קען פראנצויזישען "פארמעט" מיט
שיינע פאלירמע "עצי היים לעך" און
שיינע מעטפא.

פרייז אין איינפאכער שאכטעל
1.50 ר"ב, אין פלוש שאכטעל
2 ר"ב מיט פארטא. — עס זינד
געבליעבען נאך זעהר וועניג עק-
סעמפלערען צום פערקויפן וכל
הקודם זכה.

אויך דאס זעהר קליינע

תנ"ך

מיט מעדאליאן און פערנעסער-
גלאז וועלכעס איז פאסענד אלס
ברעלאק צום טראגען ביי דער
טאשען-אווהר, פרייז אין מעטא-
לענעס מעדאליאן (בראנזירט אדער
פערזילבערט) 1 ר"ב, אין זילבער-
נעם 44 פראכע 3,25 ר"ב, גוט
פערנאלדעט 3,50 ר"ב. פערקויפט
זיך אין צוקערמאנ'ס בוכהאנדלונג.

Книжный магазинъ
и библиотека для чтения
А. Цукермана,
ВАРШАВА, Налевки 7,
(прежде 15.)

פרייליגען און דאמען

קענען זיך אויסלערענן גוט שניידען און ניהען אין אקורצע צייט
דורך בריעף אין זאגאן, רוסיש אין דייטש. די מעטאדע איז די
בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדען קענען זיך גוט
אויסלערענען. אויף תשובה א מארקע. נישט ווייט און פארענט אן ביי,
Госпожъ Найдичъ, Давидъ — Городокъ Минской губ.

ספר הברית (אויף זשארגאן)

ערקלעהרט אללע וועלט-וויסענשאפטען, היממעל, ערד, ימים,
חיות ובהמות. א. ז. וו. פערפאסט אין העברעאישען הרה"ג מרן פנחס
מווילנא זצ"ל, דאס ערשטע מאל ווען דאס ספר איז געדרוקט גע-
ווארען און פערפאסטערס נאחמען האבען אלע געזאגט דאס דער
ווילנער גאון האט דאס פערפאסט.
פרייז 45 קאפ' מיט פארטא. צו בעקוממען אין אלע בוכהאנדלונגען.

הויפטערקויף:

В. ТУРИШЬ Варшава, Налевки 39.

קאלישער נשטיקקערייען, שפיטצען אונד גארדינען, קאלירטע
באטיסמען גלאטע אין אללען פארבען צו העמערען אונד בלאווען
אם בעסטען אונד בעקוועמסטען נור בייא

מ. ארקין ווארשא גענישא 6.

יצא לאור ע"י ציוני קאוונא ספר

"הדת והלאומיות"

קובץ מאמרים שנדפסו בכה"ע,
מאת שמואל יעקב ראבינאוויץ
האבד"ק דק"ק סאבאצקין.

מסודרים ומתוקנים בידי המחבר:

שם העסקן הגדול, רב הפעלים
בציוניות הרב רש"ד ידוע ומפורסם
לכל, ולמאמרו שעשו רושם חזק
בשעתם יש ערך קים ותמיד
וביחוד בימינו אלה. שם הספר
מעיד על חכנו כי הוא ספר השווה
לכל נפש לדתיים וללאומיים,
וערכו בלאגודות הציוניות להשתמש
בו להפצת הדעה הציונית בין
כל המפלגות, וביחוד בין מפלגת
החרדים.

הס' מחזיק 144 עמודים בפורמט
גדול.

מחירו 70 ק, עם המשלוח
78 ק, באחריות 85 ק, בני"ג
95 ק, יחידים הפונים בדרישותיהם
ישר להסקלאר הראשי אינם
משלמים בעד המשלוח. לאגודות
ציוניות הפונות בדרישותיהן להסקלאר
הראשי בקנותן עשרה עק' בבת
אחת 55 ק, עשרים וחמשה עק'
50 ק, חמשים עק' 40 ק,
המשלוח ע"ה האגודות לפי המשקל
ולפי ריחוק המקום.
הסקלאר הראשי בני"ג הספרים
של א. באלאשער בקאוונא.

Книжный магазинъ
А. М. Балосчера, Ковна.
Buchhandlung von
A. Baloscher, Kowna.
נמצא להמכר גם אצל "אהיאסף"
ו"תושיה" ובכל בת"מ הספרים.

גילועין-מאשינען

די בעסטע ציגארעטען גילועין-מא-
שינען נייעסטער קאנסטרוקציען,
מיט אונד אהנע דרוק-אפפארעטען
בעקאמט מאן ביי:

M. BLÜTH WARSCHAU
Pańska str. 26.

אהוב את המלאכה!

אללע סארטען שפיענעל
מאכען גרינדליך לערנט אויס
דורך בריעפע
דער 25-יאריגער פראקטיקאנט
אין דיא שפיענעל-פארקאציען
Judko Weinblatt, Warszawa,
Slizka Nr. 22.

Андреевский (Музыкант)
ДИМАНЬ
(Курортъ) въ Одессѣ
На первоначальной дачѣ „Мемориумъ“
Профессора инженерныхъ
С. РАЙНШТЕЙНА
отдѣлѣ русскаго медицинско-
наго вѣдѣнія въ нѣмѣ.
Вся дача прекрасно обстав-
лена; порядки вѣдѣны и во всемъ
образцовы, согласно пожелан-
иамъ требованіямъ санитарнаго
и санитарию. На протяжении всей
дачи цвѣтутъ на краемъ ананас-
скіе и французскіе декоративныя
сады, а на горѣ новыя дачи
съ видомъ на заливъ и окрест-
ности.
На дачѣ 8-10 отличныхъ апарта-
ментовъ и 4-хъ отличныхъ санитари-
(маленькихъ, для одного или двухъ
наименованъ).
Отъ удобства, на дачѣ можно
узнать въ „Бюро инженерныхъ про-
фессора Райнштейна, А. Рабасов-
ская ул., пассажъ, № 1 телефонъ
№ 1991).

"ירושלים"

השקפה על ספרת ישראל בכל הלשונות.
העורך והמח"ל: י. קרפל, קראקא, יו"ל שש פעמים בשנה.
המהיר לשנה: 1 ר"ב, 2 קראנען, 3 פראנק, חוברת אחת:
20 קופ', 40 הילר, 80 סנט, חוברת למבחן לא נשלח.
הארורה:

Red. „Jerusalem“, Krakau, Grodz. 62 (Oesterreich).

הסוכנות הכללית בעד ארץ רוסיה היא ח' "אהיאסף" בוורשא.

עקזיסטירט פאן 1824-טען יאהר פאבריק פון פלאמירטע פלים

יוזעף פראזשע

ווארשוי, עלעקטאראלנא 16 Nr.

Józef Fraget

w WARSZAWIE, ul. Elektoralna Nr. 16.

אייגענע געשעפטען געפינען זיך:

אין ווארשוי: סענאטארסקא 17 — קראקווער פארשטאדט 64 —
נאלעווקי 16. אין לאדז: פיאטרקאווסקא 61.

נור מיט עטליכע רובל

קען יעדער מענטש ביי זיך אויפ'ן ארט א נוטע פרנסה איינפיהרען.
אזוי ווי איך גיב צו ערקלערען דורך א בריעף גענען א 7 קאפ' מארקע.
אדרעסירען:

Варшава, Найдичъ До востребованія.

באמבערגערס קנאבענפענסיאנאט

אשאפפנבורג (בייערן).

בעה"י עראפנען וויר אים אלול אי"ה אין היעזיגער שטאדט
אין קנאבענפענסיאנאט. אין דעמאלטען פונדען אויפנאחמע קנאבען.
דיא אונטער אונזערעך לייטונג אונטערריכט אין אללען פאכערן ער-
האלטען זאללען.

עס ווירד אונזער בעשטרעבען זיין, דען אונד אנפערטרויען קנא-
בען איינע זארגפאלטיגע ערציהונג אונד ליעבעפאללע פאלעגע אנגעדיי-
הען צו לאססען אונד שטעהען פארציגליכע רעפערענצען צו געבאטע.
ביידע אינהאבער זינד אקאדעמיש געבילדעט אונד בעזייטצען
התרת-הוראה. צו יעדען ווייטערען אויפשלום זינד וויר גערנע בעדייט.

Gebrüder Bamberger, Aschaffenburg.

זייט געזונד!

ניטצליכע ביכער ווענען פֿעהרשטען די געזונדהייט און היילען קראנק-הייטען, פֿערפֿאססט פֿון דאקטאר מ. גאטמליעב.

עס זינד שוין ערשינענע פֿאלגענדע 4 ביכער:

(1) **די ערשטע היילף** ביו דער דאקטאר קומט.

אינהאלט: פֿערניפֿטונגען, דאס אָבברענען, דאס פֿערברענען, אָבשטארבען, הילף פֿיר ערטרונקענע, פֿיר אויפֿגעהאנגענע, ביי ערשט-קונג, פֿיר בליטץ ערשלאָגענע, ביי ערשטיקונג פֿון שאָדליכען גאזען, הילף פֿיר פֿערטשאַדעטע פֿון דונסט (שוואַנט), פֿיר פֿערפֿארענע, ביי מאַרד-ערשיטטערונג, ביי זאָנענשלאָג, ביי שווערער קרענק, דאס אָב-שטארבען פֿון די נייגעבאָרענע, די סימנים פֿון טויט, בלוטשטירצונגען, הילף ביי אפּאָמלעקסיע, אויסלינקען און צוברעכען, ווי געהט מען אַרום א קראַנקען, פֿרייז 30 קאפּ' מיט פארטא.

(2) **שווינדזוכט** (סוכאָטע).

אינהאלט: ווי פֿעהרט מען זיך פֿון שווינדזוכט? ווי היילט מען שווינדזוכט מיט היגענישען מיטלען; מיט לופֿט, וואסער און גר-טע נאָהרונג — פֿרייז 30 ק' מיט פארטא.

(3) **מאגען און געדערם קראַנקהייטען.**

אינהאלט: מאגען-קאטאר (שאַרפֿער און האַנישער), רונדע מאגען-וואנד, ספּאזמעס פֿון מאגען, געוואָזע דיספעפּסיע, מאגען פֿער-ברייטונג, מאגען קרעבס; פֿערשיעדענע געדערמקראַנקהייטען — פֿרייז 40 קאפּ'.

(4) **מעננערקראַנקהייטען** (סעקרעטנע):

פֿרייז 40 קאפּ'.

עכ דרוקט זיך:

(5) **נערווענקראַנקהייטען.**

Книжный магазинъ и библиотекa ВАРШАВА, А. ЦУКЕРМАНА Налевки 7. прежде 15. ||| Verlagsbuchhandlung A. ZUCKERMANN Warschau, Nalewki N. 7.

Вышла изъ печати и появилась въ продажу новая книга:

М. М. Марголинъ

ОСНОВНЫЯ ТЕЧЕНІЯ ВЪ ИСТОРИИ ЕВРЕЙСКАГО НАРОДА

цѣна 50 коп. съ перес. 56 коп.

Книгопродавцамъ и сіонистическимъ кру-жкамъ значительная уступка!!

Выписывать можно **исключительно у Товарищества „Издательство Ахיאсафъ“ ВАРШАВА.**

געעהרטער הערר ניידיטש!

פֿין מיפֿען הערצען דאנקע איך אייך פֿיר מלאכת הבורות וואס איהר האט מיך אויסגעלערנט ע"י מכתבים בתכנית השלמות. פֿריהער בין איך אויך געווען בלוטרישט אפּאָבריקאנטיל און האָב געארבייט זיפֿען, אָבער מינע סחורה האָט געהאט פֿיעל פֿעהלער, האָטש זי פֿלעגט מיך קאָסטען 2 מאל מייערער אלס יעצט ווען איך מאך מיט אייער פראקטישע און לייכטע מעטאדע. אייער לעהרע איז באמת איין אוצר, עס פֿיהרט גלייך צו פֿרנסה. דער עוויגער זאל אייך געבען קרעפטען צו פֿערברייטען אייער נוטצליכע לעהרע און ארויס-העלפֿען עלענדע מענשען פֿון וויער נויטה. אזוי ווי איהר האָט מיר ארויסגע-האלפֿען אייער עוויג דאנקבארען שילער איהר ווענען, מילאוואר מסמא-ענסק.

וויכטיגער האַנד-

דעלם-ארטיקעל

צוקערין מארקע „Heyden“,
300 מאל זיסער אלס צוקער
קריסטאללאזע 440 מאל
זיסער אלס צוקער

אין אללע פֿערשיעדענען פאקונגען.

דער בעסטע אונד ביליגסטע ערזאטץ פאן צוקער. נראססע אונד ביליגסטע עקאנאמיע פיר הויז ווירטשאפט און פיר יעדע פאבריק קאציאן ווא צוקער געברויכט ווירד.

הויפט פֿערקויף בי"א:

I. B. SEGALL

אין ווילנא אונד אדעססא.

ВАРШАВА ЛЕЧНО № 4. С. ГУРСКИЙ. АРАГО цѣна 30 и 50 к.

ДѢЙСТВУЕТЪ УСПѢШНО, УДАЛЯЯСЯ КОРНЕМЪ НАИБОЛЬЕ УСТАРЕВЪ И ВРОЩЕНА МОЗОЛИ ИЖОЖИ

Консерваторъ, укрѣпляетъ во-лосы и уничтожаетъ перхоть, по 2 р, 1 р. 20 к., 75 к. Экцижансъ, тигиеническій порошокъ отъ нота и пренія всего тѣла, 25 к. Агаторъ, тимоловый зубной по-рошокъ, 50 к. и 30 к.

Одесское коммерческое

УЧИЛИЩЕ.

МИНИСТЕРСТВА ФИНАНСОВЪ

доктора прикладной математики Х. И. ГОХМАНА

для дѣтей всѣхъ сословій нехристіанскихъ исповѣданій (авриси базъ ограниченій). По субботамъ и еврейскими праздникамъ учащіеся свободны отъ занятій. Окончившіе полный курсъ ученія пользуются относительно отбыванія воинской повинности **правами и льготами 1-го разряда**. Пріемъ въ теченіе всего года. За подробными свѣдѣніями и программами обращаться (съ прилож. 25 коп. марками) въ канцелярію училища (Греческая, д. Мелл. Одесса).